

21.8.25

לכבוד: שר המשפטים, מר יריב לוין

הנדון: הוועדה הציבורית למניעת הרשעות שווא ותיקונן – דוח ביניים בנושא הודאות שווא בפני מדובבים

אנו מתכבדים להגיש את דוח הביניים הרביעי של הוועדה הציבורית למניעת הרשעות שווא ותיקונן, אשר עוסק בחשש ממתן הודאות שווא בפני מדובבים. המדובר בחלקו השני של דוח הביניים אשר הוגש ביום 25.1.2024 ועסק בטעויות אפשריות העלולות להיגרם בשל הסתמכות על הודאות שווא בפני חוקרי משטרה.

הוועדה הציבורית למניעת הרשעות שווא ותיקונן הוקמה על ידי שרת המשפטים לשעבר, הגב' איילת שקד, ביום 17.6.18. בכתב המנדט של הוועדה הוסמכה הוועדה לדון בנושאים הבאים:

1. החשש ממתן הודאות שווא בחקירה, בעיקר בפני חוקרים ומדובבים.
2. החשש מטעויות אפשריות העלולות להיגרם בשל הסתמכות על ראיות מדעיות שגויות.
3. החשש מטעויות אפשריות העלולות להיגרם בשל הסתמכות על עדויות ראיה שגויות וזיהוי מוטעה.
4. המנגנון הראוי לבירור טענות בדבר הרשעות שווא, לרבות בקשות למשפט חוזר, והכלים שיש לפתח לאיתור הרשעות שווא ולתיקונן.

בחודש דצמבר 2018 אושר מינויה של מרכזת הוועדה, ד"ר רתם רוזנברג-רובינס, והוועדה החלה בפעילותה. הוועדה נפגשת באופן קבוע אחת לארבעה שבועות, וזאת בנוסף לישיבות שלא מן המניין שנערכות במקרה הצורך. עד כה, הגישה הוועדה שלושה דוחות ביניים: בנושא עדויות ראיה שגויות וזיהוי מוטעה (ביום 2.9.19), בנושא ראיות מדעיות שגויות (ביום 21.3.21) ובנושא הודאות שווא בפני חוקרי משטרה (ביום 25.1.24).

הוועדה החלה לעסוק בנושא של הודאות שווא בפני מדובבים ביום 6.2.24 וקיימה 15 ישיבות מן המניין בנושא זה (במועדים 6.2.24, 30.4.24, 2.6.24, 25.6.24, 23.7.24, 17.9.24, 15.10.24, 13.11.24, 10.12.24, 7.1.25, 4.2.25, 4.3.25, 1.4.25, 27.4.25, 26.5.25). במסגרת הישיבות הופיעו בפני הוועדה מומחים להודאות שווא ולהפעלת מדובבים, מומחה לטכנולוגיה, גורמים במשטרת ישראל ועורכי דין בסנגוריה הציבורית. הוועדה מבקשת להודות לפרופ' סיימון אולסקוויץ', מר מת'יו ג'ונס, ד"ר רמי גיסין, פרופ' חגית לרנאו ומר ג'יימס קלובר – אשר הופיעו בפני הוועדה ותרמו ממומחיותם לדיונים. הוועדה מודה גם לתנ"צ אושרי אבוקסיס, סנ"צ יעל אהרונוביץ', סנ"צ מאיר בן דוד, רפ"ק אבי הדי, עו"ד תמר חיים, רפ"ק ליאת לב, רנ"ג מוטי לייבל, נצ"מ ניסן מיחו ורפ"ק דורון שלום ממשטרת ישראל, וכן לעו"ד נתנאל יעקב חי, לעו"ד נתנאל לגאמי ולמתמחה תמר צחור מהסנגוריה הציבורית.

כן נבקש להודות למשקיפים הקבועים מטעם הגופים השונים החברים בוועדה: עו"ד ענבל ברנסון-יהודאי ממחלקת ייעוץ וחקיקה במשרד המשפטים; עו"ד ציפי גיטר גידרון מהסנגוריה הציבורית מחוז חיפה; ועו"ד איתמר גלבפיש מהמחלקה הפלילית בפרקליטות המדינה.

ההמלצות בדוח הביניים עוסקות בגורמי הסיכון הפוטנציאליים להודאות שווא בפני מדובבים, וזאת בהיקש מהמחקר המדעי הענף בנוגע לגורמים להודאות שווא בפני חוקרי משטרה, ובהתבסס על המחקר המועט שעוסק במדובבים באופן ספציפי. בנוסף לספרות המחקרית, מבוססות מסקנות הוועדה גם על פסיקת בתי המשפט

הוועדה הציבורית למניעת הרשעות שווא ותיקונן

לאורך השנים, שהתייחסה הן ליתרונות והן לקשיים הגלומים בהפעלת מדובבים, ועל הרצאותיהם של המומחים השונים שהופיעו בפני הוועדה.

המדובר, כאמור, בדוח ביניים, ויתכן כי הוועדה תבקש להוסיף עליו ולעדכן אותו במסגרת הדוח הסופי שתגיש.

בכבוד רב,

שופט בית המשפט העליון (בדימוס) פרופ' יורם דנציגר, יושב ראש הוועדה

פרופ' אורן גזל-אייל, סגן יושב ראש הוועדה

וחברי הוועדה :

עו"ד עמית איסמן, פרקליט המדינה

עו"ד ציון אמיר

תנ"צ דדו זמיר, ראש חטיבת התביעות במשטרת ישראל

עו"ד ענת מיסד-כנען, הסניגורית הציבורית הארצית

עו"ד גבראלה פיסמן, ראשת אשכול סמכויות שלטוניות, המחלקה הפלילית, ייעוץ וחקיקה, משרד המשפטים

תנ"צ יואב תלם, סגן ראש אגף המודיעין והחקירות היוצא במשטרת ישראל

דוח ביניים: החשש ממתן הודאת שווא בפני מדובב

1. הקדמה

דוח ביניים זה עוסק בדרכי ההתמודדות עם החשש להודאת שווא בפני מדובב, קרי, סוכן המתחזה לעצור אשר מוכנס לתא המעצר של חשוד במטרה להוציא מפיו מידע. זאת, בהתאם למנדט הוועדה מיום 17.6.2018 המסמיק את הוועדה לדון בחשש ממתן הודאות שווא בחקירה, בעיקר בפני חוקרים ומדובבים.¹ המדובר בחלקו השני של דוח הביניים אשר הוגש לשר המשפטים ביום 25.1.2024 ועסק בטעויות אפשריות העלולות להיגרם בשל הסתמכות על הודאות שווא בפני חוקרי משטרה.

אחד מאמצעי החקירה הנתונים בידי הרשויות החוקרות בחקירות מורכבות הוא השימוש במדובב סמוי. אמצעי זה נתפס ככלי חקירתי יעיל, וככזה המסייע לרשויות האכיפה בהתמודדות עם פשיעה חמורה. לצד פסיקה ענפה שאישרה את השימוש בפעולת הדיבוב,² הרי שנוכח מקרים שבהם התגלו כשלים במהלך הפעלת מדובבים, עלה והתפתח עם השנים צורך בהגדרת גבולותיה של פעולת הדיבוב כדי למנוע נקיטת פעולות פסולות במסגרתה. כן הודגש כי ראוי לנקוט משנה זהירות בעת הסתמכות על תוצרי הדיבוב מאחר שהמדובבים בדרך כלל אינם אנשי חוק אלא עבריינים המקבלים גמול על עבודתם ופועלים ממניעים אישיים.³

המחקר האקדמי העוסק בשימוש במדובבים, כמו גם בתרומתה של תחבולה זו להרשעות שווא, הוא מועט יחסית. ראשית, אין בנמצא נתונים בנוגע למספר מורשעי השווא בעולם שהרשעתם התבססה על הודאה בפני מדובב, אשר ניתן ללמוד מהם על מידת הסיכון להרשעות כאלו בישראל. זאת, מאחר שכמפורט בפרק 3 להלן, הפעלת מדובבים נהוגה במדינות מעטות ונערכת בשיטות שונות, שאינן זהות לאופן שבו תחבולה זו מתבצעת בישראל. כך, למשל, הנתונים היחידים הקיימים בארצות הברית עוסקים בפרקטיקה של שימוש בעדויות של עצורים ('jailhouse informants'), שמתבצעת בצורה שונה מאוד מהאופן שבו מתבצעת תחבולה הדיבוב בישראל. מנתוני פרויקט החפות עולה שדיווחים כוזבים של עצורים מסוג זה היוו גורם להרשעת השווא ב-17% מהתיקים שבהם תוקנה ההרשעה לאחר מכן באמצעות בדיקות דנ"א,⁴ ואילו מנתוני מאגר הזיכויים הלאומי עולה שעדויותיהם של jailhouse informants תרמו ל-7% מכלל הרשעות השווא בארצות הברית.⁵ עם זאת, מאחר שפרקטיקה זו שונה מהותית מהפעלת מדובבים בישראל, קיים קושי להסיק ממנה מסקנות הרלוונטיות למודל הישראלי. לעומת זאת, פרקטיקת דיבוב אחרת הקיימת בארצות הברית, אשר מכונה "תרגיל פרקינס" ('Perkins Operation')⁶ ואשר דומה יותר לאופן שבו מופעלים מדובבים בישראל, איננה נפוצה, ולא קיימים בשלב זה נתונים בנוגע לתרומתה להודאות והרשעות שווא.

שנית, בניגוד לתחבולות חקירה מסוימות המשמשות שוטרים בחדר החקירות, שתרומתן להודאות שווא נחקרה באופן ישיר באמצעות מחקרי מעבדה ומחקרי שדה,⁷ השפעתה של תחבולה הדיבוב על הסיכון למסירת הודאה כוזבת טרם נבדקה ישירות. כך, למשל, המחקר המועט הבוחן את האופן שבו מתנהל "תרגיל פרקינס" איננו עוסק ישירות בהודאות שווא ואינו מאפשר להעריך באופן מלא את גורמי הסיכון להודאות כאלה הקיימים במסגרת התרגיל. אין בשלב זה מספיק מידע בנוגע לאופן שבו הטקטיקות שמפעילים המדובבים

¹ מכתבה של שרת המשפטים איילת שקד לחברי הוועדה מיום 17 ליוני 2018.

² ראו, למשל, ע"פ 846/10 בד"נ נ' מדינת ישראל, פסי' 49 (14.7.2014); ע"פ 4577/98 ד"נ נ' מדינת ישראל, פ"ד נה(2) 405 (2001).

³ ראו, למשל, ע"פ 4029/08 פלוני נגד מדינת ישראל (10.7.2012), בפסקה 48 לפסק דינו של השופט דנציגר.

⁴ INNOCENCE PROJECT, DNA EXONERATIONS IN THE UNITED STATES (1989 – 2020), [DNA Exonerations in the United States \(1989 – 2020\) - Innocence Project](#).

⁵ THE NATIONAL REGISTRY OF EXONERATIONS, JAILHOUSE INFORMANTS, [Jailhouse Informants | National Registry of Exonerations](#).

⁶ ראו, למשל, Simon Oleszkiewicz et al, *Perkins Operations: Tactics Used in Undercover Interactions*, INTERNATIONAL JOURNAL OF INTELLIGENCE AND COUNTERINTELLIGENCE 1, 13 – 15 (2023).

⁷ לסקירה מפורטת ראו הוועדה הציבורית למניעת הרשעות שווא ותיקונן **דוח ביניים בנושא הודאות שווא בחקירה** (25.1.2025).

משפיעות על רצונם החופשי של חשודים או על אמיתות המידע שמסרו, וקיים קושי להעריך את מלוא השפעתן על החלטתם של חשודים להודות בפני המדובב. אף קיים קושי להעריך את מניעתם האפשריים של חשודים למסירת מידע כוזב (לדוגמה, רצון להרשים את המדובב או להפגין קשיחות).⁸

עם זאת, נראה שאפשר ללמוד באופן עקיף מהמחקר האקדמי שעוסק בגורמים להודאות שווא בפני חוקרי משטרה, ולהסיק ממנו – בזהירות הנדרשת ובשינויים המחייבים – גם מסקנות ביחס לגורמי הסיכון האפשריים במסגרת הפעלת מדובבים. כמפורט בדוח הביניים של הוועדה מיום 25.1.2024,⁹ מחקר אקדמי זה הצביע על הגורמים המערכתיים והחוץ-מערכתיים שמגדילים את הסיכון למסירת הודאת שווא בפני חוקרי משטרה – גורמים אשר חלקם עשויים להיות רלוונטיים אף כשמדובר בהפעלת מדובבים. לכך יש להוסיף מספר גורמי סיכון הנובעים ממאפייניה הייחודיים של תחבולת הדיבוב, כגון עריכתה בתנאי מעצר ובמשך זמן ארוך, היותו של החשוד בלתי מודע להשלכות המשפטיות האפשריות של הודאת שווא בפני המדובב, וכן אתגרים גלומים בשימוש בעבריינים כמדובבים.

מסקנות דוח ביניים זה מבוססות על הניסיון להקיש מהמחקר המדעי הענף בנוגע לגורמים להודאות שווא ועל המחקר המועט שעוסק במדובבים באופן ספציפי. בנוסף לספרות המחקרית, מבוססות מסקנות הוועדה גם על פסיקת בתי המשפט לאורך השנים, שהתייחסה הן ליתרונות והן לקשיים הגלומים בהפעלת מדובבים, ועל הרצאותיהם של המומחים השונים שהופיעו בפני הוועדה, ובהם אנשי אקדמיה וחוקרי משטרה לשעבר מארצות הברית ומקנדה. הוועדה אף שמעה סקירות מפי נציגי משטרת ישראל, משרד המשפטים והסנגוריה הציבורית, שבמסגרתן שטחו נציגי הגופים השונים את גישתם בכל הנוגע לשימוש במדובבים בישראל והתייחסו לחסרים ולקשיים במצב המשפטי הנוכחי.

פרק 2 לדוח יסקור את המצב המשפטי בישראל בכל הנוגע לשימוש במדובבים ולכללי המותר והאסור שנקבעו בפסיקה בנושא זה. **פרק 3** יסקור את המצב המשפטי בעולם ובפרט את האופן שבו מופעלים מדובבים בארצות הברית ובקנדה. **פרק 4** יסקור את גורמי הסיכון להודאות שווא בפני מדובבים. **חלק א'** לפרק זה יסקור בקצרה את גורמי הסיכון המרכזיים להודאות שווא בחקירות משטרה. **חלק ב'** ידון בגורמים הספציפיים המעוררים חשש להודאת שווא בפני מדובב. ואילו **בחלק ג'** ירוכזו המלצות הוועדה שנועדו להתמודד עם גורמי הסיכון הללו, לרבות הגבלת השימוש במדובבים וסיוג משקלה של הודאה בפני מדובב במקרים המתאימים; צמצום השימוש במדובבים שאינם שוטרים; אימוץ מודל "מוכוון-מידע" של דיבוב שאינו מתמקד בגביית הודאה מהחשוד והימנעות משיטות חקירה שנמצא כי הן מגדילות את הסיכון להודאות שווא. **פרק 5** ידון באמצעים נוספים להתמודדות עם החשש להודאות שווא בפני מדובבים, קרי, פיקוח על הפעלת המדובב, תיעוד חזותי/קולי של פעולת הדיבוב והרחבת המידע הנמסר להגנה אודות המדובב והפעלתו. **בפרק 6** ירוכזו ההמלצות הקונקרטיות הנוגעות להתמודדות של מערכת האכיפה והמשפט עם הגורמים האפשריים להרשעות שווא המבוססות על הודאות שווא בפני מדובבים.

2. המצב המשפטי בישראל

פעולת דיבוב היא אמצעי חקירה שבמסגרתו מכניסה המשטרה לתא המעצר של חשוד סוכן המתחזה לעבריין שנכלא, אשר תפקידו לאסוף ראיות, מידע והודאות מפי החשוד.¹⁰ אמצעי חקירה זה, שמקובל בישראל,¹¹

⁸ Oleszkiewicz et al, לעיל ה"ש 6, בעמ' 13 – 15.

⁹ דוח ביניים בנושא הודאות שווא בחקירה, לעיל ה"ש 7.

¹⁰ ע"פ 2831/95 הרב עידו אלבה נ' מדינת ישראל (24.9.1996), בפסקה 58.

¹¹ כך עולה מנתוני המשטרה שנמסרו לוועדה, שלפיהם נעשה שימוש במדובב בכ-330 תיקים בשנה. פרוטוקול הוועדה הציבורית למניעת הרשעות שווא ותיקונן מיום 30.4.2024,

מוסדר בנוהל משטרת חסוי לציבור. כן קיימת הנחייה פרקליט המדינה 14.26 "פעולת דיבוב במסגרת חקירה סמויה" שעוסקת בפעולות דיבוב במסגרת חקירה סמויה.¹²

אופן הפעלת המדובבים וכן הנוהל המשטרי עברו שינויים והתפתחויות במהלך השנים. בפרשת **חייבטוב**,¹³ לגביה יורחב בהמשך, נסקרו השינויים שערכה המשטרה בכל הנוגע להפעלת מדובבים מאז שנת 2006, סקירה שממנה ניתן ללמוד באופן חלקי על נהלי הפעלת המדובבים הנהוגים כיום. כך, קצין המדובבים הראשי מסר לבית המשפט כי בשנת 2009 הוקמה חוליית דיבוב ארצית במטה הארצי ובה קצין דיבוב ארצי וקציני דיבוב מחוזיים הכפופים לו, ולא ליחידות החוקרות. הקצאת מדובב לחקירה נעשית על ידי חוליית הדיבוב ולא על ידי היחידה החוקרת. במהלך הפעלתו, המדובב מבודד מצוות החקירה ואין מגע ישיר ביניהם, כאשר תדרוך המדובב נעשה על ידי קצין הדיבוב המחוזי ולא על ידי צוות החקירה, וגביית הודעות מהמדובב נעשית על ידי שוטר שאיננו חלק מצוות החקירה. עוד נמסר, כי קצין המדובבים הארצי עורך אחת לשנה בחינה של כלל המדובבים כדי לקבל החלטה על המשך עבודה, הקפאה זמנית או הפסקת עבודה ביחס לכל מדובב. שינויים אלו נועדו להבטיח הפעלה של המדובבים על פי קריטריונים אחידים וראייה כוללת.

הפעלת המדובבים מתבצעת בהתאם לנוהל סודי כתוב המתעדכן מעת לעת, תוך התייעצות עם הפרקליטות ואישור הייעוץ המשפטי של המשטרה, כאשר בפרקליטות אף פועל רפרנט ארצי לנושא הדיבוב, המייעץ למשטרה ודואג לעדכנה בפסיקה חדשה ורלוונטית. בנוסף, נקבעו כללים מחמירים באשר לגיוס מדובבים, כאשר בין היתר נאסר להשתמש לשם כך באנשים מכורים לסמים או במי שהורשעו בעבירות מרמה וכדומה. תדרוך המדובב נעשה בהתאם לטופס מובנה כתוב שהוא חלק מחומר החקירה הגלוי ומועבר להגנה, והחווה עם המדובב קובע שורה של איסורים ותנאים עליהם מתחייב וחותם המדובב. זאת, לרבות איסורים מפורשים על שימוש בסמים במהלך הדיבוב והתערבות בתחום של הייעוץ המשפטי, למשל באמצעות השפעה בעניין בחירת סגור או מתן עצה משפטית מניסיונו או מהידע הכללי של המדובב. במקרה שנודע על שימוש בסמים במהלך דיבוב, מופסקות פעילות הדיבוב והעסקת המדובב. לבסוף, החווה עם המדובב מתנה את התגמול בעבודה ולא בהבאת ראיות מפלילות והתגמול מוגבל לגמול כספי בלבד.

עם זאת, ההסכם שנערך עם המדובב גלוי (למעט נספח חסוי מטעמי שיטות ואמצעים). לפי ההסכם, מדובב מקבל שכר יומי (שגובהו לא צוין) עבור כל יום הפעלה, לרבות עימות, ריענון בפרקליטות והעדה בבית המשפט. ככל שפעילותו של המדובב הביאה לקידום התיק, לפענוחו או לגיבוש כתב אישום כנגד המעורבים או במידה שפעילותו של המדובב הייתה ראויה לציון מיוחד, ניתן היה בעבר לשלם לו סכום נוסף (שגובהו המקסימאלי לא צוין). עם זאת, החל מראשית שנת 2010 אין ההסכמים עם מדובבים מתלים עוד את התגמול הניתן להם בתרומתו של הדיבוב לקידום החקירה באופן בלעדי, אלא כיום ניתן התגמול בעבור מאמץ ראוי של המדובב, אף אם לא הוביל לפענוח התיק.¹⁴

בישיבה מיום 30.4.2024 הופיעו בפני הוועדה נציגים של משטרת ישראל העוסקים בהפעלת מדובבים וסקרו את עיקר הכללים שעל פיהם מתבצעת תחבולה זו, בהתאם לנוהל שנכנס לתוקף בנובמבר 2018. על פי נתוני המשטרה, השימוש במדובבים נעשה כ-330 פעמים בשנה בממוצע, ומוביל לגילוי בכ-30% מהמקרים, כאשר "גילוי" משמעותו שהושגה התקדמות בחקירה בזכות המידע שמסר החשוד למדובב, לרבות מקרים שבהם

¹² פעולת דיבוב במסגרת חקירה סמויה – הנחיית פרקליט המדינה מס' 14.26 (18.12.2019). הנחיית הפרקליט בנוגע להפעלת מדובבים הייתה חסויה עד לשנת 2019, אז נקבע כי ההנחיה עשויה להיות חיונית להגנת הנאשמים ולכן על המדינה לגלותה. ראו לעומת זאת, נקבע כי אין לגלות את הנוהל המשטרי, שמטרתו ליישם את הנחיית הפרקליט. בית המשפט קבע כי הנוהל אינו מכיל הוראות שאינן עולות בקנה אחד עם הנחיית הפרקליט ומכאן שאין בו כדי לסייע להגנת המשיבים, בעוד שגילוי עולל לחשוף שיטות פעולה של גורמי החקירה. ע"פ 7984/18 פלוגי נ' **מדינת ישראל**, פס" 1 לפסק דינו של השופט הנדל (פורסם בנבו 19.02.19); ראו גם תפ"ח (מרכז) 24139-09-17 **מדינת ישראל נ' גולובקו** (פורסם בנבו 01.09.19).

¹³ ע"פ 2868/13 **חייבטוב נ' מדינת ישראל** (פורסם בנבו 02.08.2018), בפסקה 79 לפסק דינו של השופט שהם.

¹⁴ פלוגי, לעיל ה"ש 3, בפסקה 44.

החשוד הודה בעבירה וכן מקרים שבהם נשלל קשר שלו לעבירה.¹⁵ תרגיל הדיבוב יכול שיתבצע בידי שוטר ואפשר שיעשה על ידי אזרח שלרוב הנו בעל עבר פלילי. במקרה השני, נמנעת המשטרה מגיוס אנשים שהורשעו בעבירות מרמה ובעבירות המצביעות על מהימנות נמוכה, אך לא תימנע מגיוס אדם שהורשע בעבירה חמורה. המדובבים מוחתמים על חוזה בטרם הם מוכנסים לתא מעצרו של החשוד, שבמסגרתו הם מתחייבים שלא לעבור על אבות הפסול (איומים, שימוש בכוח, כניסה למתחם היחסים על הסגור). במסגרת חוזה זה, מקבלים המדובבים תשלום קבוע שאינו מותנה בכך שיצליחו לגבות הודאה מפי החשוד, ואף לא ניתן כל בONUS או תמריץ כספי בתמורה לגביית הודאה.

עוד נמסר, כי בעוד שמרבית השוטרים המשמשים כמדובבים עוברים הכשרה דומה. עם זאת, נמסר לוועדה שהמדובבים מקבלים הנחיות מפורטות, ומונחים להימנע לא רק מאבות הפסול, אלא גם מתחבולות חקירה כגון ניסיון לשכנע את החשוד כי הודאה תוביל להקלה בעונשו.

כאשר מדובר בחשוד קטין, לא תבוצע ככלל פעולת דיבוב, אלא במקרים חריגים ולאחר קבלת אישור מיוחד לכך, הן מראש חטיבת המודיעין והן מקצין אח"מ מחוזי, רמ"ח מודיעין, רמ"ח איסוף ופרקליט מחוז. במקרים אלו, ייעשה שימוש במדובב צעיר, המותאם למאפייני האישיים של החשוד, והדיבוב ייערך בשעות היום בלבד ולא בלילה.¹⁶ עוד נמסר על ידי המשטרה, כי כאשר ידוע למשטרה שהחשוד הוא אדם עם מוגבלות שכלית, מוגבלות נפשית או אוטיזם, לא ייעשה שימוש במדובב, וכך גם כאשר מדובר בחשוד המצוי תחת השפעה ניכרת של חומרים משני-תודעה או של תסמונת גמילה.¹⁷

עוד מסרו נציגי המשטרה, שהמידע שנמסר למדובב אודות התיק בטרם פעולת הדיבוב הנו מינימאלי, וכולל רק את המידע הבסיסי ביותר אודות העבירה הנחקרת. במהלך תרגיל הדיבוב עצמו, לא מתקיימת תקשורת בין המדובב לבין צוות החקירה ומי שאחראית על הפעלת המדובב הנה חטיבת המודיעין במשטרה. גם לאחר התרגיל, כאשר מגיע הזמן לגבות את עדותו של המדובב, נעשה הדבר על ידי חוקר שאינו מעורב בחקירה. זאת, במטרה למנוע חשיפה של המדובב לחומר החקירה בתיק או הטיה בעדותו ולמנוע השפעה כלשהי עליו מצד צוות החקירה. כמו כן, במהלך פעולת הדיבוב ישנו פיקוח על המדובב מצד שוטר הנמצא בעמדת פיקוח, שתפקידו בין היתר לאבטח את המדובב מפני תקיפה אפשרית מצד החשוד.¹⁸

עוד נמסר לוועדה, כי תיעוד החקירה על ידי מדובב מתבצע באודיו בלבד ולא בווידיאו. המשטרה הבהירה כי היא מתנגדת לתיעוד בווידיאו מחשש כי דליפה של התיעוד תוביל לחשיפה של שיטות ואמצעי חקירה בתא המעצר, או לחשיפת זהותו של המדובב, באופן העלול להביא לפגיעה בו או במשפחתו ולגרום לכך כי שוטרים ואזרחים יסרבו למלא תפקיד זה. זאת, אפילו במידה שפניו של המדובב וסימני היכר אחרים שלו יטושטשו במסגרת התיעוד שיימסר להגנה.¹⁹

בניגוד לנוהל המשטרה, הנחיית פרקליט המדינה מס' 14.26, שנערכה ופורסמה בשנת 2019, אינה עוסקת בכל המקרים שבהם עושה המשטרה שימוש במדובבים, אלא רק במקרים שבהם הדיבוב מתקיים במסגרת חקירה סמויה, כשהחשוד מצוי במעצר או במאסר עקב תיק אחר.²⁰ ההנחיה אף אינה עוסקת באופן ביצוע פעולת הדיבוב ואינה מסדירה היבטים כגון תרגילי החקירה שלמדובב עצמו מותר להפעיל על החשוד או התגמול

¹⁵ פרוטוקול מיום 30.4.2024, לעיל ה"ש 11.

¹⁶ שם.

¹⁷ פרוטוקול הוועדה הציבורית למניעת הרשעות שווא ותיקונן מיום 13.11.2024.

¹⁸ פרוטוקול מיום 30.4.2024, לעיל ה"ש 11.

¹⁹ פרוטוקול הוועדה הציבורית למניעת הרשעות שווא ותיקונן מיום 23.7.2024; פרוטוקול הוועדה הציבורית למניעת הרשעות שווא ותיקונן מיום 1.4.2025.

²⁰ הנחיית פרקליט המדינה מס' 14.26, לעיל ה"ש 12.

הכספי בעבור פעולת הדיבוב, אלא אך את הכללים הרלוונטיים למצב של חקירה סמויה, שעה שהחשוד אינו מודע לחשדות נגדו. ההנחיה קובעת כי פעולת דיבוב היא, ככלל, תחבולת חקירה לגיטימית המוכרת בישראל ובמדינות המשפט המקובל.²¹ עוד נקבע, כי בניגוד לחקירה משטרתית פורמאלית, שבה נדרש השוטר החוקר להזהיר את החשוד בדבר זכויותיו, הרי שאין פעולת הדיבוב דורשת אזהרה דומה. זאת, מאחר שבעוד שהחקירה הפורמאלית מאופיינת בפערי כוחות ומידע בין החשוד לבין החוקר, פעולת הדיבוב אינה מאופיינת בפערי כוחות דומים, וזאת אף במקרים בהם המדובב הוא למעשה איש משטרה סמוי.²² פעולת דיבוב במסגרת חקירה סמויה, אשר נעשית מעצם טיבה ללא מתן אזהרה הנוגעת לחשד נשוא הדיבוב, היא אם כן תחבולה לגיטימית. עם זאת, במקרים שונים שבהם פעולת הדיבוב נעשית בעניינו של חשוד הנתון במשמורת, יש לתת את הדעת לחשש מפני פגיעה אפשרית בזכויותיו של החשוד, תוך מציאת האיזונים הראויים.²³

בהתאם להנחיה, כאשר החשוד נתון במשמורת, פעולת הדיבוב מותנית בכך שנחקרת עבירה חמורה ושקצין חקירות בחן ומצא שפעולת הדיבוב נחוצה לחקירת העבירה.²⁴ בנוסף, מבחינה ההנחיה בין שלושה מצבים שונים שבהם החשוד המדובב כלוא במסגרת תיק אחר מזה שלגביו נדרשת פעולת הדיבוב: כאשר הוא מרצה מאסר בגין תיק אחר; כאשר הוא עצור עד תום ההליכים בתיק האחר; כאשר הוא עצור לצרכי חקירה ("מעצר ימים") בתיק האחר. כאשר מדובר בחשוד העצור עד תום ההליכים בתיק אחר, נדרש גם אישור של פרקליט המחוז לפעולת הדיבוב בתיק הדיבוב. במקרה כזה, יש להקפיד שהשיחה עם המדובב לא גולשת לעניינים הנוגעים לתיק האחר, נשוא המעצר, אך אם נאסף חומר בתיק האחר, פרקליט המחוז או מי מטעמו יחליטו כיצד יש לנהוג בחומר שנאסף במסגרת זו. אם החשוד עצור לצורך חקירה בתיק אחר, נדרשת עילת מעצר עצמאית המנותקת מהרצון לקיים פעולת דיבוב בזמן המעצר ואישור מפרקליט המחוז. אם התקבל אישור, יש לידע את בית המשפט בנוגע לפעולת הדיבוב המתוכננת לזמן המעצר כך שתהיה נתונה תחת ביקורת בזמן אמת.²⁵

עוד יצוין, כי בישיבת הוועדה מיום 23.7.24 מסרה נציגת משרד המשפטים בוועדה, עו"ד גבריאלה פיסמן, כי בעקבות פסק הדין בעניין **חייבטוב**, היועץ המשפטי לממשלה, דאז, הורה למשנה ליועץ המשפטי לממשלה (משפט פלילי), דאז, גב' עמית מררי, לערוך הפקת לקחים מהפרשה. עבודת המטה שהתקיימה בראשותה התמקדה בכשלים שנפלו בהפעלת המדובב בפרשה וכן בבחינה עקרונית וכוללת של הפעלת מדובבים בחקירה ובבחינה האם הופקו הלקחים הדרושים מהפרשה כפי שהתגלתה במסגרת פסק הדין. במהלך עבודת המטה, בשיתוף פעולה עם המשטרה והפרקליטות, המשטרה ביצעה שינויים מרחיקי לכת בדפוסי העבודה עם המדובבים וכן הטמיעה תיקונים מהותיים בנוהלי המשטרה, הכול כפי שהוצג על ידי משטרת ישראל בפני הוועדה.²⁶

יוער, כי על אף שבעקבות פרשת **חייבטוב** נערכו שינויים משמעותיים וחשובים באופן הפעלתם של מדובבים, הרי שגם בשנים האחרונות ניתן למצוא תיקים שבהם נפלו פגמים בפעולות המדובב והפרות של הכללים שנקבעו בפסיקת בית המשפט העליון, כמפורט מטה. כך, הסנגוריה הציבורית הציגה בפני הוועדה כמה תיקים שבהם המדובב נכנס לתחום היחסים שבין החשוד לסנגורו תוך הטלת דופי בסנגור;²⁷ נתן לחשוד עצות משפטיות ואף סייע ב"הבניית גרסה", תוך הצעת תשובות שהחשוד יוכל להשיב בחקירת המשטרה;²⁸ או ניסה לשכנע את

²¹ שם, בסעיף 1.

²² שם, בסעיף 3.

²³ שם, בסעיף 6.

²⁴ שם, בסעיף 17.

²⁵ שם.

²⁶ פרוטוקול מיום 23.7.2024, לעיל ה"ש 19.

²⁷ ת"פ 70311-06-20 מדינת ישראל נ' איגור קוסיאק; ת"פ 40879-03-22 מדינת ישראל נ' אל הווייל.

²⁸ מ"ת (מחוזי י-ם) 30014-12-20 מדינת ישראל נ' לדוויה (7.7.2021); קוסיאק, שם; אל הווייל, שם; מ"ת 66612-06-22 מדינת ישראל נ' אברמוב ווודג.

החשוד לוותר על זכות השתיקה.²⁹ כן הוצג מקרה אחד שבו המדובר תרגם עבור החשוד פרוטוקול משיבת בית המשפט שבה נדונה הארכת מעצרו והציג בפניו תרגום שקרי, המעיד לכאורה על קיומן של ראיות חזקות לאשמתו, אשר לא הוזכרו בפרוטוקול הלכה למעשה.³⁰ בתיק אחר, שבו החשוד היה קטין, נקבע כי האווירה בתא המעצר הייתה מאיימת ומלחיצה במידה כזו שספק רב אם הותירה בידי החשוד ברירה האם להודות.³¹ בתיק נוסף, נקבע שהמדובר הציע לחשוד, אשר חשש מהאפשרות שהשיחות בתא המעצר מוקלטות, לפתוח ברז מים כדי למנוע אפשרות של שמיעת הדברים וקליטתם בהקלטה, וכי פתיחת הברז אכן פגמה בהקלטה.³²

בנוסף, בחלק מהתיקים המדובר ניסה לשכנע את החשוד שסביר כי למשטרה יש ראיות חזקות הקושרות אותו לעבירה, שכן אחרת מעצרו לא היה מוארך או היה מוארך לתקופה קצרה יותר,³³ או לחלופין, ניסה לשכנעו שאם יודה בעבירה או ימסור גרסה מסוימת הדבר יוביל להקלה בעונשו.³⁴ המדובר בשיטות שגם אם אינן אסורות לפי הפסיקה, הרי שהן עלולות להגדיל את הסיכון להודאות שווא, כפי שניתן להקיש מהמחקרים שבחנו את הגורמים להודאות שווא בפני חוקרי משטרה, אשר ייסקרו להלן בפרק 4א.

פסיקת בית המשפט העליון בנוגע להפעלת מדובבים

על פי פסיקת בית המשפט העליון, פעולת הדיבוב הנה תחבולת חקירה לגיטימית ואף הכרח בל יגונה,³⁵ אשר אינה מפרה את זכות החשוד להימנע מהפללה עצמית.³⁶ זאת, הן כאשר מדובר במדובר "פסיבי", העוקב אחר מעשיו ומהלכיו של החשוד ומגיב לפניותיו אך אינו יוזם פניות משלו לחשוד, והן כאשר מדובר במדובר "אקטיבי", הנוקט צעדים להוצאת מידע מפליל מפי החשוד.³⁷ נקבע, כי מאחר שסביר שחשוד ימנע מלפתוח את ליבו בחקירה בפני איש מרות, אך ישוחרר בפתיחות עם חבריו לתא, אין מנוס מלעשות לעיתים שימוש במדובבים.³⁸ כך, למשל, בעניין **אלבה**³⁹ נקבע כי חוקרי המשטרה רשאים, ולעיתים אף חייבים, להשתמש בתחבולות, אך עליהם לנקוט באמצעים סבירים, תוך התחשבות בנסיבות המקרה. את גבול ההיתר לשימוש בתחבולה תוחמים שני סייגים. הראשון, האיסור להפר את זכות החשוד להימנע מהפללה עצמית והשני, האיסור לנקוט באמצעי חקירה שהשימוש בהם פוגע בשורת עשיית הצדק.⁴⁰ באותו עניין, נידונה שאלת הלגיטימיות של תחבולת חקירה אחרת; עם זאת, במסגרת הדיון, הושוותה התחבולה לשימוש שעושה המשטרה במדובבים, וצוין כי אין המדובר מפר את זכות החשוד לאי הפללה עצמית, שכן באפשרותו של החשוד לשמור על זכות השתיקה בשיחתו עם המדובר.⁴¹

²⁹ קוסיאק, שם; אל הווייל, שם.

³⁰ לדויה, לעיל ה"ש 28.

³¹ תפ"ח 44182-03-16 **מדינת ישראל נ' פלוני** (11.2.2019).

³² בש"פ 5612/18 **אלעד גבאי נ' מדינת ישראל** (23.8.2018).

³³ לדויה, לעיל ה"ש 28; ווודג, לעיל ה"ש 28.

³⁴ ווודג, שם.

³⁵ דיין, לעיל ה"ש 2.

³⁶ ע"פ 846/10 **בדוי נ' מדינת ישראל** (14.7.2014), בפסקה 49.

³⁷ ראו, למשל, ע"פ 1301/06 **עזבון המנוח אלזם ז"ל נ' מדינת ישראל** (לא פורסם, 22.6.2009); ע"פ 378/03 **פלוני נ' מדינת ישראל**,

(לא פורסם, 21.4.2005), בפסקה 6.

³⁸ דיין, לעיל ה"ש 2.

³⁹ **אלבה**, לעיל ה"ש 10, בפסקה 57.

⁴⁰ שם.

⁴¹ שם, בפסקה 58. בדומה לכך, בפרשת **סולימנוב**, קבע בית המשפט כי חקירה סמויה, שבמסגרתה אין החשוד יודע כי הוא חשוד בעבירה, היא חוקית. קבלת טענת ההגנה בדבר חובתה כביכול של המשטרה להזהיר את החשוד, במסגרת חקירה סמויה, כי הוא רשאי לשמור על זכות השתיקה ולהימנע עם עורך דין, הייתה מרוקנת מתוכן את משמעותה של החקירה הסמויה על כל סוגיה. נקבע, כי החובה והחשיבות שבהעמדת נחקר על זכויותיו הדיוניות, נובעות בראש ובראשונה מאופיו של המעמד כנחקר בהליך חקירה פורמלי, ומפערי הכוחות המובנים בין החוקר לנחקר במהלך חקירה על ידי איש מרות, אשר אינם קיימים במסגרת חקירה סמויה. עם זאת, באותו מקרה, דובר בחקירה סמויה שבוצעה על ידי שוטר שלא בתנאי מעצר, ובית המשפט הדגיש עובדה זו כשקבע כי ההלכות הרואות בהודאה בפני שוטר סמוי ראייה קבילה ומהימנה נכונות מקל וחומר כאשר החשוד חופשי ואינו נתון בתנאי מעצר או דחק אחרים. ראו ע"פ 8074/16 **סולימנוב נ' מדינת ישראל** (20.4.2020).

גם בעניין **בולוס**⁴² משנת 1979 נידונה השאלה מה דינה של הודאה שנמסרה בשל אמון מוטעה שאותו רחש הנחקר לבן שיחו.⁴³ נקבע, שאין בכך כדי לפסול את ההודאה,⁴⁴ והמשטרה רשאית לנסות ולהפגיש את החשוד עם סוכן מוסווה, מתוך תקווה שהחשוד יהיה נכון יותר לחשוף מידע בשיחה עימו, למשל מתוך הנחה שגם בן שיחו עבריין.⁴⁵ אין לנחקר זכות לסודיות בנוגע לתוכן השיחה והסוכן רשאי לדווח על השיחה אחרי שהתקיימה. עם זאת, לצורך הדיוק רצוי להאזין לשיחה ואף להקליט אותה. הסוכן המשטרתי יכול להעיד על תוכן השיחה בבית המשפט והוא רשאי, אך אינו חייב, לערוך רישומים אחרי השיחה ולעשות בהם שימוש בעדותו.⁴⁶ מנגד, המשטרה מחויבת ברישום מדויק של כל פעולות החקירה אותן היא מבצעת, לרבות הודעה של הסוכן על תוכן שיחותיו עם הנחקר.⁴⁷ בדומה לכך, נקבע בפרשת **דיין**⁴⁸ כי עדותו של המדובב היא ראייה קבילה, אך על מנת להגביר את מהימנותה, יש לתעדה באמצעות הקלטה או צילום. קביעה זו, כי על המשטרה להקליט ולתמלל שיחות המתקיימות בין חשוד למדובב, חזרה על עצמה מאוחר יותר בפרשת **פלוגי**.⁴⁹ בפרשת **מנקין**, שבה תועדה פעולת הדיבוב באופן חזותי אך התייעוד היה באיכות נמוכה, אף העיר בית המשפט בהערת אגב כי ככל שפעולת הדיבוב תועדה באופן חזותי, יש לדאוג לשימוש באמצעים טכנולוגיים משוכללים וראויים שיאפשרו גם לראות וגם לשמוע את הדברים הנאמרים כפי שהם, אף אם נאמרו בשקט.⁵⁰

עוד נקבע, כי נקודת המוצא לגבי מדובבים עבריינים היא כי הם אמורים לקבל טובת הנאה כלשהי תמורת הדיבוב, ומכאן שטיבה של טובת ההנאה (כסף, הקלה בעונש וכו') אינו מעלה ואינו מוריד לעניין קבילות ההודאה.⁵¹ בית המשפט הבהיר אמנם שהסכמים עם מדובבים הכוללים סעיף תגמול מיוחד המבטיח להם תוספת שכר כנגד פעילות "איכותית" או כזו שתניב "תרומה להתקדמות החקירה" מהווים שיקול משמעותי לפסילת הודאות בשל החשש מכך שיהיו תמריץ עבור המדובבים לפעול תוך שימוש באמצעים פסולים להשגת ההודאה. עם זאת, מדובר בפרקטיקה שכאמור אינה קיימת עוד, ובפסקי דין רבים בעבר אף נקבע שאין בה כדי להביא בהכרח לפסילת ההודאה, אלא על בית המשפט לבחון האם היה פסול בהתנהלות המדובב, והאם הייתה פגיעה בזכויותיו של הנאשם, אשר מצדיקה את פסילתה של ההודאה.⁵² הפסיקה אף הדגישה כי תיעוד השיחה – בהקלטה ולעיתים גם בצילום – מהווה ברוב המקרים פתרון יעיל לחשש מפני להיטות-יתר של מדובב להפליא את החשוד, שכן בדרך זו אין בית המשפט נאלץ להסתמך על מהימנות עדותו של המדובב ובאפשרותו לבחון בעצמו את השלשלות העניינים בתא המעצר.⁵³

לצד זאת, בפסיקה נקבע כי מדובבים רבים אינם אנשי חוק אלא עבריינים המבקשים לזכות בהטבות כגמול על השגת ראיות מפלילות כנגד אחרים, ומכאן שעל בית המשפט לגלות מודעות לסכנות הכרוכות בשימוש במדובבים ולאפשרות כי תהיה למדובב מוטיבציה להפליא אדם חף מפשע.⁵⁴ עוד נקבע כי ככלל, הודאה בפני מדובב אינה מהווה תיאור ממצה ומדויק של האירועים ולכן נדרש להשלים את הפרטים החסרים באמצעות חומר ראיתי נוסף.⁵⁵ בנוסף, התוותה הפסיקה כמה כללים הנוגעים לעצם פעולת הדיבוב. כך, למשל, קבע בית המשפט העליון כי אסור למדובבים לחדור ל"מתחם המוגן" של היחסים שבין חשוד לסנגורו, לפגוע ביחסי

⁴² ע"פ 476-79 עיסא בן מישל בולוס נ' מדינת ישראל, פ"ד לה (1) 785 (1980).

⁴³ שם, בעמ' 803.

⁴⁴ שם, בעמ' 806.

⁴⁵ שם.

⁴⁶ שם, בעמ' 807.

⁴⁷ שם, בעמ' 811.

⁴⁸ **דיין**, לעיל ה"ש 2.

⁴⁹ **פלוגי**, לעיל ה"ש 3, בפסקה 48 לפסק דינו של השופט דנציגר.

⁵⁰ ע"פ 8743/09 מנקין נ' מדינת ישראל (13.2.2013), בפסקה 12 לפסק דינו של השופט גוברמן.

⁵¹ ע"פ 7450-01 אבו ליטאף נ' מדינת ישראל, בפס' 64 לפסק דינה של השופטת ברלינר (נבו 31.7.2007).

⁵² ראו, למשל, ע"פ 4855/16 שוויקי נ' מדינת ישראל, בפס' 26 לפסק דינה של השופטת וילנר (נבו 11.11.2018); **פלוגי**, לעיל ה"ש 3, בפסקה 53; ע"פ 6021/11 יוסף נ' מדינת ישראל (24.2.2014), בפסקה 19.

⁵³ ע"פ 1520/97 חדד נ' מ"י, פ"ד נה (2) 337, 349 (2000); **אבו ליטאף**, לעיל ה"ש 51.

⁵⁴ **דיין**, לעיל ה"ש 2.

⁵⁵ **חייבטוב**, לעיל ה"ש 13, בפסקה 82.

האמון השוררים ביניהם, להכפיש את הסנגור או להשיא לחשוד עצות משפטיות.⁵⁶ זאת, גם כאשר החשוד עצמו הוא שמבקש את עצת המדובב או הראשון להטיל דופי בסניגורו.⁵⁷ כן נקבע כי מדובבים אינם רשאים לנסות ולחלץ מהחשוד את פרטי התייעצותו עם סנגורו, שעליהם חל חסיון עורך דין לקוח.⁵⁸ בית המשפט אף הבחין בין מדובבים, אשר ככלל הפעלתם מותרת, לבין אנשי מרות המתחזים לאנשי דת במטרה "לייעץ" לחשודים להפיל את עצמם, אשר פעולתם אינה חוקית.⁵⁹ עוד נקבע כי אין להתחייב בפני מדובב על תשלום בווט או תגמול גבוה יותר בתמורה לחילוץ הודאה מפי החשוד.⁶⁰

עוד הודגש בפסיקה, כי השימוש במדובבים כפוף לעקרונות הכלליים המבחינים בין תחבולה חקירתית מותרת לתחבולה חקירתית פסולה.⁶¹ במסגרת בחינת קבילותה של הודאה שנמסרה בפני מדובב, יש לבחון האם נקט המדובב בתחבולות אסורות באינטראקציה מול החשוד, והאם היה בהתנהלותו כדי להפעיל לחץ בלתי-סביר על החשוד אשר הוביל למסירת הודאה בלתי רצונית.⁶² בפרשת **זינאטי** נקבע כי במקרה שבו פעולות החקירה האסורות יוצרות חשש של ממש לעצם מהימנותה של הראייה האמורה, מן הראוי להחמיר ברף המשפטי הדרוש לשם קבלתה.⁶³ עוד נקבע, בפרשת **אלזם**, כי בשונה מחוקרי המשטרה, שלגביהם מודע החשוד לתפקידם כגורמי חקירה והם מצידם מחויבים להזהירו וליידע אותו על דבר זכות השתיקה העומדת לו, אין הדבר כך באשר למדובבים. משכך, יתכן כי תרגילי חקירה, אשר אילו ביצע אותם חוקר גלוי כלפי החשוד לא היה בהם כדי לפסול את הודאתו או אמירותיו, יפסלו את ההודאה או את האמירות מקום שאלה בוצעו על ידי מדובב אקטיבי.⁶⁴

במספר פסקי דין, השמיע בית המשפט העליון ביקורת על אופן הפעלת המדובבים ואף פסל הודאות שנמסרו בפני מדובבים על פי מבחני הלכת יששכרוב.⁶⁵ כך, בפסק הדין בפרשת **אלזם** שניתן בשנת 2009, פסל בית המשפט העליון הודאת מערער שניתנה בפני מדובבים וזיכה אותו מעבירות רצח וקשירת קשר לביצוע פשע, בשל פגיעה קשה בזכות השתיקה ובזכות ההיוועצות עם עורך דין. בית המשפט קבע כי המדובבים הטעו את המערער ביחס למצבו המשפטי וגרמו למשבר ביחסי האמון בין המערער לסנגורו בכך ששכנעו אותו להתעלם מעצת הסנגור לשמור על זכות השתיקה.⁶⁶ פסק הדין המרכזי בעניין זה הוא פסק הדין שניתן בשנת 2018 בעניין **חייבטוב**,⁶⁷ אשר עסק בפעולת דיבוב שהתקיימה בשנת 2006. בית המשפט העליון זיכה את המערער באותה פרשה מעבירות של רצח ושווד תוך פסילת הודאתו בשל פגיעה קשה בזכות ההיוועצות ושימוש בסמים בתא המעצר על ידי המערער והמדובב. בית המשפט עמד על כמה פגמים שנפלו בהפעלת המדובב. ראשית, העדר תיעוד של התדרוכים שנעשו למדובב, ההנחיות שקיבל והיקף הפרטים שנמסרו לו, באופן המעלה חשש לזיהום החקירה.⁶⁸ שנית, נחצה קו אדום בשל שימוש בסמים שנעשה בתא המעצר שעה שגורמי החקירה היו מודעים לכך.⁶⁹ שלישית, הבטחות שווא של המדובב כי ידאג לייצוג פרטי של המערער והטעייתו לגבי זכויותיו המשפטיות.⁷⁰

⁵⁶ **אלזם**, לעיל ה"ש 37, בעמ' 235-229, 245-246; **מנקין**, לעיל ה"ש 52; ע"פ 6021/11 **יוסף**, לעיל ה"ש 52, בפסקה 18 לפסק דינה של השופטת ארבל.

⁵⁷ **מנקין**, שם.

⁵⁸ ע"פ 10049/08 **אבו עזא נ' מדינת ישראל** (23.8.2012), בפסק דינו של השופט דנציגר.

⁵⁹ ע"פ 06/9808 **סנקר נ' מדינת ישראל** (27.9.2010), בפסקה 25 לפסק דינו של השופט לוי.

⁶⁰ **חייבטוב**, לעיל ה"ש 13.

⁶¹ **אלזם**, לעיל ה"ש 37.

⁶² **יוסף**, לעיל ה"ש 52, בפסקה 15 לפסק דינה של השופטת ארבל.

⁶³ ע"פ 2869/09 **זינאטי נ' מדינת ישראל** (9.11.2011).

⁶⁴ **אלזם**, לעיל ה"ש 37, בפסק דינה של השופטת חיות.

⁶⁵ יואב ספיר וגיא רובינשטיין "הסיפור של יששכרוב: יששכרוב בפעולה – על יתרונותיה של דוקטרינת הפסלות היחסית ועל תרומתה להגנה על זכויות הפרט" **מעשי משפט** י (2019). ציפי גיטר גדרון וחגית לרנאו "חקירה בשטח אפור – שימוש במדובבים" **הסנגור** 277

4 (2021).

⁶⁶ **אלזם**, לעיל ה"ש 37, בפסק דינה של השופטת חיות.

⁶⁷ לעיל ה"ש 13.

⁶⁸ שם, בפסקה 92.

⁶⁹ שם, בפסקה 54 לפסק דינו של השופט שהם.

⁷⁰ שם, בפסקה 93.

רביעית, טובות הנאה שהובטחו וניתנו למדובב, ללא תיעוד, שהעלו חשש כי קיים קשר בין התגמול שניתן למדובב לבין השגת הודאת המערער. נקבע, כי מתן תגמול מיוחד למדובב עבור הודאת הנחקר בפניו, עלולה להביא לניגוד עניינים ולעידוד פעילות בלתי חוקית של המדובב.⁷¹

כשנה לאחר הזיכוי בפרשת **חייבטוב**, זיכה בית המשפט המחוזי בירושלים את **סלומון רדאי** מעבירת רצח, בקובעו כי שיטת ההפעלה של הסוכן, הדומה לשיטות הפעולה שבה השתמש המדובב כנגד חייבטוב, מעלה חשש ממשי להודאת שווא בשל יחסי התלות שנוצרו בין הנאשם לבין הסוכן. בכלל זה, נקבע כי המדובב הציג עצמו כעבריון בכיר רב עוצמה, גייס את החשוד לארגון הפשע שלו, שידל את החשוד באמצעות סמים ותמריצים כספיים ואף חתם על הסכם המבטיח לו תמורה כספית גבוהה (35,000 ש"ח) בעבור חילוץ ההודאה.⁷²

בפרשת **יוסף וסיבוני**, נדחה בשנת 2018 ערעור המדינה על זיכויים של המשיבים מעבירות שוחד ושיבוש מהלכי משפט. האישום נגד המשיבים התבסס בין היתר על הודאתו של שותפם לכאורה לעבירות, ליאור מירז, בפני מדובבים, אשר ביססה את הרשעתו של מירז עצמו בעבירת השוחד. במשפטו של מירז, שהתקיים בנפרד, הורשע מירז לאחר שבית המשפט קבע כי הודאתו בפני המדובבים הושגה באמצעות תחבולת חקירה לגיטימית – קביעה שאושרה על ידי בית המשפט העליון בדעת רוב. לעומת זאת, במשפטם של יוסף וסיבוני זוכו השניים מחמת הספק, לאחר שנקבע כי לא ניתן להסתמך על ההודאה שמסר מירז למדובבים במעצר (יוער, כי המדובבים לא העידו במסגרת משפט זה). בערעור, קבע בית המשפט העליון כי תרגיל החקירה שבוצע למירז נועד לגרום לו להאמין כי הוא מוחזק במעצר עם עבריינים אלימים ומשולחי רסן שיפגעו בו אם לא ישכנע אותם כי הוא עבריון כמותם. מטרה זו אכן הושגה ומרגע שהמדובבים החלו להלך עליו אימים והאשימו אותו כי הוא שוטר סמוי, החל מירז למסור להם פרטי מידע בנוגע לפרשה שבגינה נעצר תוך שהוא מתחנן כי יאמינו לו שהוא דובר אמת. בנסיבות אלו מתקבל על הדעת כי הודאתו המפלילה של מירז לא נמסרה באופן חופשי ומרצון אלא תחת לחץ האיומים לפגיעה פיזית ולאחר שהבין כי עליו לשכנע את שותפיו לתא כי ביצע עבירות על מנת שיאמינו לו כי הוא אינו שוטר סמוי. לכך מתווספת העובדה כי מירז סבל מבעיות פסיכיאטריות ונזקק לתרופות שאותן לא התאפשר לו ליטול באופן סדיר במהלך המעצר. לאור זאת, קבע בית המשפט כי הודאתו של מירז בפני המדובבים אינה יכולה לשמש כראיה לביסוס העבירות המיוחסות למשיבים, ודחה את הערעור על זיכויים.⁷³

בהמשך לכך, קיבל בית המשפט בשנת 2020 את בקשתו למשפט חוזר של מירז עצמו, לאחר שקבע כי הרשעתו עומדת בסתירה לזיכויים של יוסף וסיבוני וכי סתירה מהותית זו עולה כדי "עיוות דין", כלשונו של סעיף 31(א)(4) לחוק בתי המשפט.⁷⁴ בעקבות זאת בוטלה הרשעתו של מירז וכתב האישום נגדו לא הוגש מחדש.

בשני מקרים נוספים, נפסלו הודאותיהם של נאשמים קטינים בפני מדובבים, לאחר שנקבע כי המדובבים הפעילו שיטות חקירה בלתי הוגנות. כך, במקרה הראשון,⁷⁵ זוכה בבית המשפט המחוזי בנצרת קטין אשר קשר עצמו לביצוע רצח בפני שני מדובבים בגירים שהתחזו לעבריינים. בחקירה זו החלה הפעלת המדובבים כחלק מחקירה סמויה, לפני שהקטין הוזהר ונחקר. המדובבים, שניהם חוקרי משטרה, פנו לקטין מספר פעמים, הציגו עצמם כעבריינים שהמנוח היה חייב להם כסף ודרשו ממנו לכסות את החוב. בהמשך, לאחר שהקטין נעצר ושמר על זכות השתיקה, הוא הועבר לתא מעצר שם שהו שני מדובבים בגירים, אשר עשו שימוש באיומים ובהשפלת הקטין, שהודה בפניהם. בית המשפט קיבל את טענות ההגנה ביחס לדיבוב הראשון וקבע כי

⁷¹ שם.

⁷² תפ"ח (י-ם) 14-07-20705 **מדינת ישראל נ' רדאי** (26.11.2018). ראו גם גיטר גדרון ולרנאו, לעיל ה"ש 65, בעמ' 8.

⁷³ ע"פ 6932/17 **מדינת ישראל נ' יוסף** (נבו 12.4.2018). לפסקי הדין שהרשיעו את מירז ראו ת"פ 34088-10-11 **מדינת ישראל נ' מירז** (25.2.2015); ע"פ 4109/15 **מירז נ' מדינת ישראל** (09.07.2017).

⁷⁴ מ"ח 51/19 **מירז נ' מדינת ישראל** (21.6.2020).

⁷⁵ תפ"ח (נצ) 16-03-44182 **מדינת ישראל נ' פלוני** (11.2.2019). ראו גם גיטר גדרון ולרנאו, לעיל ה"ש 65, בעמ' 9.

המדובבים הובילו את הקטין להאמין כי חייו בסכנה תוך פגיעה בזכויותיו להליך הוגן. בנוסף נקבע כי היה ראוי לתעד את המפגש בין המדובבים לבין הקטין בתיעוד חזותי, על מנת לאפשר לבית המשפט לאמוד את האווירה בה התקיים המפגש ולבחון את מידת האיום שהקטין היה עשוי לחוש במפגש מסוג זה. באשר לדיבוב השני, בית המשפט סבר כי בחירתו של הקטין להודות לא באה מרצונו החופשי וכי בנסיבות המקרה, התנהלות המדובבים פגעה בזכות השתיקה של הקטין, בזכותו להימנע מהפללה עצמית ובזכותו להגן הוגן. גם ביחס לדיבוב השני נקבע, כי העדר תיעוד חזותי למהלך הדיבוב פוגע במהימנות הראיה.

במקרה השני,⁷⁶ נפסלו הודאות של קטין שנחשד בביצוע עבירות על רקע לאומני ונחקר על ידי השב"כ. הקטין שמר על זכות השתיקה במהלך החקירה, ובשלב מסוים הועבר למתקן כליאה מאולתר, שם הוכנס לתא מעצר שבו שהה במשך ארבעה ימים עם ארבעה מדובבים בגירים – שוטרים שהציגו עצמם כעבריינים. בית המשפט המחוזי מרכז פסל את הודאתו בפני המדובבים בקבעו כי אלו פעלו בשיטת חקירה בלתי הוגנת של הפעלת לחצים כבדים באמצעות איומים ויצירת אווירה אלימה בתא המעצר. גם הודאתו המאוחרת של הקטין בפני החוקרים נפסלה, בקביעה כי מדובר בהמשך ישיר להודאתו בפני המדובבים.

3. השימוש במדובבים בעולם

מהספרות ומהפסיקה עולה כי השימוש במדובבים בעולם איננו נפוץ. שתי המדינות המרכזיות שבהן נהוגות פרקטיקות הדומות במאפייניהן להפעלת מדובבים בישראל הן ארצות הברית וקנדה. לצד זאת, ישנן דוגמאות לשימוש במדובבים באוסטרליה⁷⁷ ובניו זילנד,⁷⁸ אך נראה שפרקטיקה זו אינה נפוצה ועל כן ההתייחסות אליה היא מועטה.⁷⁹ חלק זה יסקור את המצב המשפטי ביחס לשימוש במדובבים בארצות הברית ובקנדה וכן יתייחס בקצרה למצב המשפטי בניו זילנד, שם אומץ המודל הקנדי להפעלת מדובבים, ובאירופה, שם תחבולת הדיבוב אינה מופעלת, ככלל.⁸⁰

ארצות הברית

בארצות הברית קיימות שתי פרקטיקות מרכזיות שניתן להשוותן לשימוש במדובבים בישראל. הראשונה הנה השימוש בעדויותיהם של עצורים פליליים, אשר פגשו בחשוד בתא המעצר ושמעו מפיו הודאה או אמרות מפלילות, עליהן דיווחו למשטרה בתמורה לקבלת טובות הנאה שונות ('jailhouse informants'). בניגוד למצב בישראל, מדובר בפרקטיקה שמתבצעת בדרכים מגוונות ואינה כוללת בהכרח הסכם רשמי או מערכת יחסים ממוסדת של המשטרה עם העצור. תחת זאת, היא מתבצעת לרוב ביוזמת העצור עצמו, שבוחר להלשין על החשוד בתקווה לשפר את מצבו המשפטי או את תנאי מעצרו.⁸¹

הפרקטיקה השנייה, אשר קרובה יותר למודל הישראלי להפעלת מדובבים, מכונה בארצות הברית "תרגיל פרקינס" ('Perkins Operation'), וזאת על שם לוי פרקינס, שבתיקו נקבעה ההלכה המתירה את השימוש

⁷⁶ תפ"ח (מר') 16-01-893 מדינת ישראל נ' פלוני (1.1.2019). ראו גם ראו גם גיטר גדרון ולרנאו, לעיל ה"ש 65, בעמ' 9.
R. v. Swaffield, (1998) 192 C.L.R. 159 (Austl.).⁷⁷

Carol A. Brook et al., *A Comparative Examination of Police Interrogation of Criminal Suspects in Australia, Canada, England and Wales, New Zealand, and the United States*, 29 WM. & MARY BILL RTS. J. 909, 978-980 (2021).⁷⁸

Amar Khoday, *Uprooting the Cell Plant: Comparing United States and Canadian Constitutional Approaches to Surreptitious Interrogations in the Detention Context*, 31 W. NEW ENG. L. REV. 39 (2009).⁷⁹

Allan v. United Kingdom, App. No. 48539/99, Eur. Ct. H.R.⁸⁰

INNOCENCE PROJECT, INFORMING INJUSTICE: THE DISTURBING USE OF JAILHOUSE INFORMANTS, available at https://www.innocenceproject.org/Informing_injustice:_The_disturbing_use_of_jailhouse_informants_-_Innocence_Project; Robert M. Bloom, *Jailhouse Informants*, 18 CRIM. JUST. 20 (2003).⁸¹

בתרגיל זה על ידי המשטרה.⁸² במסגרת "תרגיל פרקינס", שוטר סמוי, המתחזה לעצור, מוכנס לתא המעצר של החשוד ומנסה לגרום לגרום לחשוד למסור אמירות מפלילות בנוגע למעורבותו בעבירה או מידע אחר שיסייע בפענוח התיק. לעיתים, נעשה שימוש באזרח שאינו שוטר, למשל באדם שהיה בעבר חבר בכנופיה שאליה משתייך החשוד,⁸³ אם כי נראה שבניגוד למצב בישראל, לא נעשה שימוש באנשים שהנם אסירים או עצורים פליליים בהווה. עם זאת, מהספרות המחקרית עולה כי קיים דמיון כללי בין שיטת הפעולה הכללית וטכניקות הדיבוב שמפעילים המדובבים בארצות הברית במסגרת "תרגיל פרקינס" לבין אלו הנהוגים בישראל, ועל כן הסקירה תתמקד בתרגיל זה.

בשנת 1990 קבע בית המשפט העליון האמריקאי, בפסק דינו בפרשת פרקינס,⁸⁴ כי תרגיל חקירה, שבמסגרתו מוכנס שוטר סמוי לתא המעצר של חשוד בעבירה ומעודד אותו למסור פרטים על מעורבותו בעבירה, הנו חוקי. בכך הפך בית המשפט את קביעותיהן של ערכאות קודמות,⁸⁵ אשר פסלו את הודאתו של פרקינס שניתנה בפני השוטר הסמוי, לאחר שקיבלו את טענת ההגנה כי הודאה זו ניתנה בניגוד להלכת מירנדה,⁸⁶ המחייבת להזהיר את החשוד בדבר זכותו לשמור על שתיקה ולהיוועץ בעורך דין. בית המשפט העליון קבע כי התרגיל שנערך לפרקינס לא הפר את זכות השתיקה והזכות לאי-הפללה עצמית, שכן חקירתו על ידי המדובב לא אופיינה באותה תנאים שבהם מתקיימות חקירות משטרה רגילות, אשר כוללות רכיב אינהרנטי של כפייה ולחץ על החשוד. בתנאים אלו, אין המדובב חייב להזהיר את החשוד בדבר זכותו לשמור על שתיקה והודאת החשוד בפניו הנה קבילה, שכן היא ניתנה מרצונו החופשי של החשוד.⁸⁷ השופט מרשל, שהיה בדעת מיעוט, סבר שבכך יצר בית המשפט, הלכה למעשה, דרך לעקוף את הלכת מירנדה ולפגוע בזכויות החשוד.⁸⁸ ואולם, עמדה זו נותרה במיעוט בפסיקה גם בשנים שלאחר מכן, תוך שבתי המשפט בארצות הברית כמעט שאינם פוסלים הודאות שניתנו במסגרת "תרגיל פרקינס".⁸⁹

עם זאת, על פי הלכת משיח (Massiah), הזכות לייצוג על ידי סגור קמה מרגע שמתקיים הליך משפטי רשמי בעניינו של החשוד (לרוב במסגרת שלב ה-arraignment, המהווה מעין הליך של הארכת מעצר והקראת החשדות).⁹⁰ מכאן, שמאותו רגע חל איסור על המשטרה לחקור את החשוד ללא עורך דינו או מבלי שוויתר במפורש על הזכות לייצוג, והדבר חל גם על חקירה בידי מדובב. מאחר ששלב זה מגיע לרוב תוך יום או יומיים ממעצרו הראשוני של החשוד לצורכי חקירה, הרי שעומד לרשות המשטרה זמן מוגבל לצורך הפעלת תחבולות הדיבוב.⁹¹

מאז פסק דינו של בית המשפט העליון נוהגות משטרות בארצות הברית להפעיל את "תרגיל פרקינס" באופן שגרתי, אם כי היקף התופעה המדויק אינו ידוע. ממידע שנמסר ממספר תחנות משטרה עולה כי התרגיל מופעל רק בעבירות חמורות ובעיקר בעבירות רצח,⁹² וכי מספרם של תיקים אלו אינו גדול, אם כי יש סימנים לכך שהוא הולך וגדל עם השנים. כך, למשל, מנתונים שנמסרו על ידי משטרת לוס אנג'לס עולה כי הם החלו להשתמש בתרגיל רק בשנת 2011 וכי בשנים 2013-2017 התרגיל הופעל בכ-50 תיקים, בעוד שכמות דומה של

⁸² Illinois v. Perkins, 496 U.S. 292 (1990).

⁸³ Deborah Davis et al, *Interrogation by Proxy: The Growing Role of Lay and Undercover Interrogators in Eliciting Criminal Confessions*, 59(4) CRIMINAL LAW BULLETIN 395 (2023).

⁸⁴ Perkins, לעיל ה"ש 82.

⁸⁵ לפסק דינו של בית המשפט לערעורים, שאישר את החלטת בית המשפט שדן באישום נגד פרקינס לפסול את הודאתו, ראו People

v. Perkins, 176 Ill. App.3d 443 (1988).

⁸⁶ Miranda v. Arizona, 384 U.S. 436 (1966).

⁸⁷ Perkins, לעיל ה"ש 82.

⁸⁸ שם.

⁸⁹ לפירוט ראו Davis et al, לעיל ה"ש 83, בעמ' 438 – 432.

⁹⁰ Massiah v. United States, 377 U.S. 201 (1964).

⁹¹ Davis et al, לעיל ה"ש 83.

⁹² Michael Sherker, *What Can Be Asked of Interrogators?*, in INTERROGATION AND TORTURE: INTEGRATING EFFICACY 3, Oleszkiewicz et al ; WITH LAW AND MORALITY, 253, 272 (Steven J. Barela et al. eds., 2020), לעיל ה"ש 6, בעמ' 3.

תיקים נרשמה בשנת 2016 בלבד. אחוזי ההצלחה של התרגיל, לפי גורמים במשטרה, עומדים על כ-75%-80%, כאשר "הצלחה" מוגדרת כמקרה שבו נמסר למדובב מידע חדש בנוגע לעבירה, לרבות מידע שמוביל למסקנה כי החשוד חף מפשע (כפי שאירע בשישה מהתיקים).⁹³ עם זאת, חשוב להדגיש כי מדובר בנתונים חלקיים ביותר, המבוססים על דיווח עצמי ועל הערכות סובייקטיביות של גורמים במשטרה.

עיקר המידע על האופן המדויק שבו נערך "תרגיל פרקינס" ידוע לנו משני מחקרים אקדמיים שפורסמו בשנת 2023. המחקר הראשון, של דיוויס ואחרים (Davis et al), מתבסס על ניסיונם הקולקטיבי של המחקרים במתן חוות דעת מומחה (בעיקר להגנה) בתיקים פליליים שבהם התקיים התרגיל. בהתבסס על האופן שבו נערך התרגיל באותם תיקים, כמו גם על פסקי דין, החלטות ומסמכים מתיקים פליליים רלוונטיים אחרים, משרטטים הכותבים את הטכניקות המרכזיות שבהן נעשה שימוש במסגרת תרגיל זה. קרי, תיאור התרגיל נעשה בצורה של הסקת מסקנות "קזואיסטית" מתוך מגוון דוגמאות.⁹⁴ לעומת זאת, המחקר השני, של אולסקיוויץ' ואחרים (Oleszkiewicz et al) הוא מחקר ראשון מסוגו שנערך בשיתוף פעולה עם משטרת לוס אנג'לס, והוא מתבסס על 25 תיקים שבהם נערך "תרגיל פרקינס" בין החודשים ינואר 2016 לפברואר 2017. באותם תיקים, העבירה המשטרה לידי החוקרים את תמלילי השיחות שנערכו בין החשוד לבין המדובב - שיחות אשר הוקלטו על ידי המדובב בהקלטת אודיו.⁹⁵ שלושה מהתיקים הוצאו מן המדגם בשל קשיים שונים⁹⁶ ואילו שלושה תיקים נוספים לא הוצאו מהמדגם, אך התמלול בהם הוא חלקי בשל בעיות טכניות שפגמו באיכות ההקלטה. מכאן, שהמחקר מתבסס על 22 תמלילים, ששלושה מהם אינם מלאים.⁹⁷ מדגם התיקים הקטן, כמו גם העובדה שהכותבים קיבלו לידיהם תמלילים ולא הקלטות וידאו-אודיו, או למצער הקלטות אודיו, של השיחות, גורמים לכך שהמחקר מאופיין בכמה מגבלות. כך, המחקר אינו מאפשר להצביע על קורלציה בין הטכניקות שהפעילו המדובבים לבין נכונותם של חשודים למסור מידע על העבירה, והוא מתבסס רק על סימנים ורבאליים ולא על התנהגויות לא-ורבאליות (מבטים, שפת גוף, טון דיבור וכדומה), מה שמקשה מטבע הדברים להעריך באופן מלא את אופי האינטרקציה בין המדובב לחשוד. כן קיים קושי להעריך את התנאים המדויקים ששררו בתא המעצר ואת מידת המצוקה והלחץ שנגרמו לחשוד בשל כך.⁹⁸ עם זאת, מדובר במדגם הכולל כמחצית מהתיקים שבהם התקיים "תרגיל פרקינס" בחודשים שבהם נערך המחקר, והם כוללים כמעט 60 שעות של שיחות, שאותן ניתחו החוקרים לעומק, תוך מיפוי טכניקות החקירה שבהן השתמשו המדובבים. הן מחקר זה והן מחקרם של דיוויס ואחרים מצביעים על טכניקות ושיטות פעולה דומות, ומכאן נראה ששילובם מאפשר ללמוד לפחות בקווים כלליים על אופן הפעלת התרגיל, כמו גם על האתגרים שהוא מעורר מנקודת המבט של מניעת הודאות שווא של חשודים.

במסגרת "תרגיל פרקינס", החשוד מוחזק בתא מעצר עם מדובב אחד או יותר המתחזים לעצורים. התרגיל נערך ככלל בתיקים שיש בהם קשיים ראייתיים ניכרים, לרוב מיד עם מעצרו של החשוד ובטרם הוא נחקר לראשונה באזהרה.⁹⁹ המדובב מצויד במכשיר האזנה והקלטה על מנת לתעד בהקלטת אודיו את מלוא האינטרקציות שלו עם החשוד, כאשר בבתי מעצר מסוימים ישנו תא מעצר ייעודי ומצויד מראש במכשירי האזנה המשמש לעריכת התרגיל.¹⁰⁰ מטרת התרגיל יכולה להיות השגת מידע שיקדם באופן כללי את החקירה,

⁹³ Oleszkiewicz et al, לעיל ה"ש 6, בעמ' 3.

⁹⁴ Davis et al, לעיל ה"ש 83.

⁹⁵ Oleszkiewicz et al, לעיל ה"ש 6, בעמ' 6.

⁹⁶ תמליל אחד לא כלל כל אינטרקציה בין החשוד למדובב שכן החשוד לא הגיב לניסיונות לדוּבב, ואילו בשניים מפעולות הדיבוב השיחות התנהלו בספרדית ולא תומללו. שם.

⁹⁷ שם.

⁹⁸ שם, בעמ' 14 – 15.

⁹⁹ Davis et al, לעיל ה"ש 83, בעמ' 422 – 423; Oleszkiewicz et al, לעיל ה"ש 6, בעמ' 4.

¹⁰⁰ Davis et al, שם, בעמ' 424.

או השגת ראיות ספציפיות שניתן יהיה להציג בבית המשפט, בין אם מדובר בהודאה באשמה ובין אם במידע אודות מיקומה של ראיה חפצית.¹⁰¹

ממחקרם של דיוויס ואחרים עולה כי שיחות בין חשודים למדובבים עוסקות במגוון של נושאים, לרבות פרטי העבירה הנחקרת; האינטרקציות שקיים החשוד עם המשטרה בעבר; כיצד מומלץ להתמודד עם חקירת המשטרה הנוכחית; אלו ראיות צפויות להיות בידי המשטרה וכיצד החשוד יכול לסתור אותן; ניסיונותיו של החשוד להשמיד או להסתיר ראיות הקושרות אותו לעבירה; קו ההגנה שכדאי לחשוד לאמץ במשפט אם יועמד לדין; כדאיותה של הודאה בפני המשטרה, ועוד.¹⁰² על מנת להשיג מידע זה, עושים המדובבים שימוש בשיטות שחלקן מזכירות טכניקות חקירה רגילות הננקטות על ידי המשטרה ואילו חלקן פותחו במיוחד במסגרת "תרגיל פרקינס". כך, מדובבים שמים דגש רב על יצירת יחסי אמון עם החשוד, באמצעות הבעת אמפתיה ומתן תחושה לחשוד כי שניהם פועלים יחד למען מטרה משותפת. בניית יחסי האמון, שהנה חשובה גם בחקירות משטרה רגילות, מתאפשרת ביתר קלות כשמדובר במדובבים, וזאת לאור הדמיון הלכאורי שקיים בין החשוד לבין המדובב, המתחזה לעצור פלילי.¹⁰³ בהתאם למחקר המדעי ההענף שמראה כי בני אדם נוטים לסמוך יותר על מי שדומים להם ומשתייכים לאותה קבוצה חברתית,¹⁰⁴ המשטרה אף עושה מאמץ להגביר את הדמיון בין המדובב לחשוד, באמצעות בחירה במדובב מאותה שכבת גיל ומאותו מוצא אתני. המדובבים אף מונחים לעיתים לספר לחשוד כי הם גדלו בשכונת מגוריו, משתייכים לאותה כנופיה שבה הוא חבר או חולקים עמו פרט ביוגרפי אחר.¹⁰⁵

עוד עולה מהמחקר שמדובבים פועלים באופן אקטיבי לחלץ מידע מפי החשוד, תוך שהם משכנעים אותו כי על מנת לסייע לו להתמודד עם החקירה, עליהם להכיר את פרטי העבירה ולהבין אלו ראיות עשויות להיות בידי המשטרה. על מנת לשכנע את החשוד שביכולתו לסייע לו, המדובב מעמיד לרוב פנים כי הוא עצמו עבריין מנוסה, שביצע עבירה חמורה לפחות כמו זו שבה נחשד החשוד ויכול לחלוק עם החשוד את "מומחיותו" בהתמודדות עם חקירות משטרה.¹⁰⁶ בנוסף, "התוודותו" של המדובב בפני החשוד כי הוא עצמו ביצע בעבר עבירה דומה מאפשרת לו לדרוש שבתמורה ישתף אותו החשוד במידע על עבירות שהוא עצמו ביצע, וזאת כחלק מיחסי האמון בין השניים, המחייבים הדדיות.¹⁰⁷

בדומה לכך, מחקרם של אולסקיוויץ' ואחרים ממפה 15 טכניקות שונות שבהן משתמשים המדובבים המופעלים על ידי משטרת לוס אנג'לס, אשר אותן מחלקים המחקרים, בחלוקה "גסה", לארבע קבוצות עיקריות: "בניית מערכת יחסים" ("relationship building"), "איסוף מידע מפורש" ("explicit information gathering"), "איסוף מידע משתמע" ("subtle information-gathering") ו"דירבון באמצעות ראיות" ("evidence stimulation").¹⁰⁸ החוקרים מצאו כי המאמצים לחלץ מידע מפייהם של חשודים היו לרוב אקטיביים מאוד, כשלמעלה מ-80% מהטקטיקות שבהן עשו המדובבים שימוש היו טקטיקות של איסוף מידע מפורש או משתמע, בעוד שטקטיקות של בניית מערכת יחסים היו נפוצות הרבה פחות.¹⁰⁹ במסגרת טקטיקות של איסוף מידע מפורש, נעשו ניסיונות גלויים או סמויים לחלץ מידע ספציפי מפי החשוד, וזאת באמצעות שאלות "פתוחות"

¹⁰¹ Oleszkiewicz et al, לעיל ה"ש 6, בעמ' 4; Davis et al, שם.

¹⁰² Davis et al, שם, בעמ' 425.

¹⁰³ שם, בעמ' 428 – 429.

¹⁰⁴ R. Matthew Montoya & Robert S. Horton, *A Meta-Analytic Investigation of the Processes Underlying the Similarity-Attraction Effect*, 30 J. SOC. & PERSONAL RELATIONSHIPS 64 (2013).

¹⁰⁵ Davis et al, לעיל ה"ש 83, בעמ' 429.

¹⁰⁶ שם, בעמ' 430.

¹⁰⁷ שם, בעמ' 430 – 431.

¹⁰⁸ Oleszkiewicz et al, לעיל ה"ש 6. חלק מהטכניקות ניתנות לסיווג תחת יותר מקבוצה אחת, ובין חלקן קיים דימיון. כך, למשל, "התוודות" של המדובב בפני החשוד כי ביצע עבירה בעבר יכולה לשמש הן למטרה של איסוף מידע באמצעות יצירת סטנדרט של ההזדהות ועידוד החשוד להתוודות גם הוא, והן למטרה של קשירת שיחה ויצירת אמון. שם, בעמ' 10.

¹⁰⁹ שם, בעמ' 11.

ו"סגורות", ניסיונות לגרום לחשוד להתייחס לתרחישים היפותטיים כדי לאשש השערות של חוקרי המשטרה, או ניסיונות לעמת אותו עם גרסה קודמת שלו.¹¹⁰ במסגרת טקטיקות של איסוף מידע משתמע, ניסו המדובבים להגיע למידע באופן עקיף יותר, מבלי לחשוף את העניין שלהם במידע זה. קבוצה זו כוללת טכניקות של שיתוף במידע אישי מצד המדובב, לרבות מידע שעולה ממנו לכאורה דימיון למצבו המשפטי של החשוד, "הדהוד" דבריו של החשוד על ידי המדובב כדי לעודד אותו להרחיב והבעת עניין או תמיכה בחשוד.¹¹¹ עוד נמצא, כי לעיתים מדובבים פועלים בשיתוף פעולה עם שוטרים מצוות החקירה כדי להפעיל טקטיקות של "דרבון באמצעות ראיות", קרי, שימוש בראיות נגד החשוד על מנת לדרבן אותו להיפתח בפני המדובב. כך, למשל, עשו שוטר להגיע לתא המעצר וליטול מהחשוד דגימת דנ"א, או להעיר על כך שנתמצאו ראיות חדשות נגד החשוד. אינטרקציה כזו תקל על המדובב לשאול לאחר מכן בטבעיות שאלות על מצב הראיות נגד החשוד ולהעלות השערות בנוגע לסיבה שבגללה יש צורך בנטילת הדגימה, או על טבען של הראיות החדשות.¹¹²

קנדה

בדומה למצב בארצות הברית, גם בקנדה נעשה לעיתים שימוש בעדויותיהם של jailhouse informants שהנם עצורים פליליים - פרקטיקה שנמתחה עליה ביקורת חריפה לאחר שהובילה להרשעות שווא בשני תיקים ידועים¹¹³ - לצד הפעלת שוטרים סמויים המשמשים כמדובבים. הפרקטיקה השנייה, המכונה בספרות 'cell-plant operations' או 'cell-plant interrogations', קרובה יותר למודל הישראלי להפעלת מדובבים ול"תרגיל פרקינס" האמריקאי. עם זאת, בשונה מהמצב בארצות הברית (ובישראל), בקנדה הפסיקה מטילה מגבלות נוקשות על אופן עריכת התרגיל ואינה מתירה למדובבים לעשות מאמצים אקטיביים בכדי לחלץ הודאה או מידע מפליל מפי החשוד. מהפסיקה ומהספרות עולה אמנם שהמשטרה בקנדה נוהגת לחרוג מהכללים הללו לעיתים קרובות, אך הדבר מקים סיכוי גבוה לכך שבית המשפט יקבע שהמדובב פעל באופן בלתי חוקי ואף יפסול את תוצרי חקירתו.

במסגרת תרגיל הדיבוב הנהוג בקנדה, מוכנס שוטר סמוי לתא המעצר של החשוד ומנסה לדלות ממנו מידע על העבירה הנחקרת. במקרים חריגים, נשלח אדם שאינו שוטר לדובב את החשוד,¹¹⁴ או שמוכנסים לתאו שני שוטרים סמויים במקום אחד.¹¹⁵ לרוב, העצור והמדובב מוחזקים בתא מעצר קטן, מצב שמקשה על החשוד להתעלם מהמדובב או להימנע משיח עמו.¹¹⁶ לא נעשה שימוש בעבריינים לצורך פעולת הדיבוב.¹¹⁷

הוועדה שמעה את הרצאתו של מר ג'יימס קלובר (Clover), ששירת במחוז אדמונטון (Edmonton) בקנדה כמדובב, כמפעיל מדובבים וכעורך הכשרות למדובבים וחוקרי משטרה. מהרצאתו עולה כי הפעלת מדובבים מוגבלת לרוב ל-24 השעות הראשונות של החקירה, בטרם מובא החשוד להארכת מעצר בבית המשפט. המפגש בין השוטר הסמוי לחשוד יתקיים לרוב בתא המעצר, אך לפעמים עוד קודם לכן (למשל, בניידת המשטרה שעצרה את החשוד, כשהמדובב מתחזה לעצור נוסף).¹¹⁸ הדיבוב מתועד לרוב בכתב בלבד, אם כי נראה שלעיתים

¹¹⁰ שם, בעמ' 8.

¹¹¹ שם, בעמ' 9.

¹¹² שם, בעמ' 10. לממצא דומה, ראו Davis et al, לעיל ה"ש 83, בעמ' 433 – 431.

¹¹³ MANITOBA JUSTICE, ; FRED KAUFMAN, THE COMMISSION ON PROCEEDINGS INVOLVING GUY PAUL MORIN (1998) 113 THE INQUIRY REGARDING THOMAS SOPHONOW (2001) שני הדוחות המליצו לצמצם את השימוש במדובבים במקרים שבהם הדבר הכרחי ולהימנע מלהסתמך על הודאה בפני מדובב כאשר אין ראיות עצמאיות התומכות בה. ראו גם Bloom, לעיל ה"ש 83.

¹¹⁴ R. v. Broyles, [1991] 3 S.C.R. 595, 611, 68 C.C.C. (3d) 308 (Can.).

¹¹⁵ R. v. Brown, [1993] 2 S.C.R. 918, 83 C.C.C. (3d) 129 (Can.).

¹¹⁶ להרחבה בנקודה זו ראו Khoday, לעיל ה"ש 79.

¹¹⁷ פרוטוקול הוועדה הציבורית למניעת הרשעות שווא ותיקונן מיום 15.10.2024.

¹¹⁸ שם. ראו גם שיחת מרכזת הוועדה עם חוקר המשטרה הקנדי (בדימוס) ג'ון טדשיני, מיום 20.8.2024; התכתבות מרכזת הוועדה עם ג'יימס קלובר מיום 27.8.2024.

התיעוד נעשה גם בהקלטת אודיו ובמקרים חריגים ביותר גם בווידיאו,¹¹⁹ והוא מפקח על ידי צוות החקירה בזמן אמת. עוד נמסר ע"י מר קלובר כי המדובבים עוברים הכשרות המכילות אותם לביצוע פעולת הדיבוב. חל איסור על המדובב לשאול את החשוד שאלות מדריכות ובנוסף, לא מופעלים מדובבים על חשודים קטינים, על חשודים עם מוגבלות נפשית או שכלית, על חשודים תחת השפעת ניכרת של סמים וכן על חשודים הסובלים ממקרה ידוע של PTSD.¹²⁰

המידע שהמדובב מקבל לפני שהוא פוגש בחשוד עשוי להשתנות מתיק לתיק, אך באופן עקרוני, המדובב אמור לקבל כמה שפחות מידע על התיק (רק את הפרטים הבסיסיים ביותר על מהות העבירה). המידע גם עשוי להשתנות בהתאם למטרה הספציפית של הדיבוב. כך, למשל, יתכן שמטרת הדיבוב תהיה לברר היכן החשוד היה במועד ביצוע העבירה, ובמקרה כזה המדובב עשוי שלא לדעת אפילו באיזו עבירה מדובר, ויונחה רק לנסות לברר עם החשוד את מיקומו.¹²¹

במהלך שנות התשעים של המאה העשרים, דן בית המשפט העליון של קנדה במספר תיקים שבהם הופעל מדובב וקבע תנאים לחוקיותה של תחבולה זו. פסק הדין המכונן בנושא זה ניתן בפרשת הברט (Hebert)¹²² ובו נקבע כי כאשר המדובב פועל באופן אקטיבי להוציא אמרות מפלילות מפי החשוד בעודו במעצר, הרי שמדובר בפגיעה בזכות השתיקה המוקנית לחשוד מכוח צ'רטר הזכויות הקנדי.¹²³ במצב זה, החשוד נחקר הלכה למעשה, וזאת מבלי שהוא יודע שהוא משוחח עם שוטר ומקבל החלטה מודעת לוותר על זכות השתיקה. מכאן, שמדובר בפגיעה בזכויותיו והדבר עשוי להוביל לפסילת אמרותיו המפלילות מלשמש כראיה במשפט.¹²⁴

על אף ההלכה החשובה שנקבעה בפסק דין הברט, לא נקבעו בו כללים ברורים שיסייעו להבחין בין חקירה אקטיבית ופסולה לבין חקירה "פסיבית" שאיננה פסולה.¹²⁵ כללים כאלו הותוו בשלושה פסקי דין מאוחרים יותר¹²⁶ ובפרט בפסק הדין בעניין ברוילס (Broyles).¹²⁷ בפסק דין זה קבע בית המשפט העליון שני מבחנים מרכזיים שיסייעו להבדיל בין חקירה אקטיבית לפסיבית ולקבוע האם קיים קשר סיבתי ברור בין התנהלות המדובב לבין החלטת העצור למסור לו את המידע המפליל. ראשית, יש לבחון את מהות האינטרקציה בין החשוד למדובב ולקבוע האם מבחינה מהותית מדובר בשיח העולה כדי "חקירה". כך, למשל, יש לבדוק האם המדובב איפשר לשיחה עם החשוד להתנהל בטבעיות או שמא הוא כיוון את השיחה לנושאים שחוקרי המשטרה גילו בהם עניין. ככל שהתנהלות המדובב מזכירה יותר חקירה משטרתית, כך תגדל הנטייה לסווג אותה כאקטיבית ובלתי חוקית. לעומת זאת, במקרים שבהם המדובב גילם למעשה את התפקיד שהחשוד סבר שהוא ממלא, קרי, לא התנהג כחוקר אלא כעצור נוסף בתא המעצר, תיחשב התנהלות המדובב לפסיבית ולחוקית. שנית, יש לבחון את טבעם של היחסים בין החשוד למדובב ולבדוק האם היו ביניהם יחסי אמון או תלות מיוחדים שנוצלו על ידי המדובב והשפיעו על החלטת החשוד למסור מידע מפליל.¹²⁸ חשוב לציין, שבאותה פרשה היה המדובב, באופן חריג, חברו של החשוד, ומכאן שדובר במערכת יחסים מיוחדת שלרוב אינה קיימת כאשר המדובב הוא שוטר סמוי. עם זאת, בתי המשפט בערכאות הנמוכות מיישמים את הלכת ברוילס בתיקים שבהם

¹¹⁹ פרוטוקול מיום 15.10.2024, שם. הממצא שלפיו לעיתים רחוקות פעולת הדיבוב מתועדת בווידיאו עלה משיחה עם ג'ון טדשיני, שם.

¹²⁰ פרוטוקול מיום 15.10.2024, שם.

¹²¹ שם.

¹²² R. v. Hebert, [1990] 2 S.C.R. 151, 57 C.C.C. (3d) 1 (Can.). להרחבה ראו Samuel G. Walker, *The Subjective-Objective Dimension in R. v. Singh: Rethinking the Distinction between the Common Law Confessions Rule and the Charter* (2009) *Right to Silence*, 55 CRIM. L.Q. 405.

¹²³ Canadian Charter of Rights and Freedoms, s. 7, Part I of the Constitution Act, 1982, being Schedule B to the Canada Act 1982, c. 11 (U.K.).

¹²⁴ Hebert, לעיל ה"ש 122. זאת, בהתאם לסעיף 24(2) לצ'רטר הזכויות הקנדי, שם. ראו גם R. v. Grant, [2009] 2 S.C.R. 353 (Can.).

¹²⁵ להרחבה בנקודה זו ראו Khoday, לעיל ה"ש 79.

¹²⁶ Broyles, לעיל ה"ש 114; Brown, לעיל ה"ש 115; R. v. Liew, [1999] 3 S.C.R. 227; 137 C.C.C. (3d) 353 (Can.).

¹²⁷ Broyles, שם.

¹²⁸ שם.

המדובב הוא שוטר, תוך שהם בוחנים האם נוצרה בין החשוד למדובב מערכת יחסים מיוחדת חרף ההיכרות הקצרה בין השניים.¹²⁹

בהמשך, בפרשת ליו (Liew),¹³⁰ הוסיף בית המשפט והבהיר שחקירה אקטיבית הנה פסולה גם במקרים שבהם החשוד לא היו נתון באווירה דכאנית ומפחידה בתא המעצר וגם במקרים שבהם החשוד לא שמר על זכות השתיקה קודם לכן במהלך החקירה. עם זאת, בנסיבות אותו מקרה קבע בית המשפט שהתנהלות המדובב הייתה חוקית, וזאת מאחר שהחשוד היה זה שקשר מיוזמתו שיחה עם המדובב, בעוד שהמדובב איפשר לשיחה לזרום בטבעיות מבלי לעודד, לדבר או לשדל את החשוד לדבר.

הגם שפסיקותיו של בית המשפט העליון הובילו לשינויים מסוימים בהפעלת מדובבים בקנדה,¹³¹ נטען בספרות ששוטרים סמויים המשמשים כמדובבים ממשיכים לעשות מאמצים אקטיביים לדובב חשודים, אשר עולים כדי חקירה דה-פקטו¹³² ומובילים לפסילת ראיות על ידי הערכאות הנמוכות במקרים לא מעטים.¹³³ ממאמר משנת 2023 שסוקר את הפסיקה בנושא מדובבים בקנדה, עולה שתרגיל הדיבוב מתבצע באמצעות טכניקות הדומות לאלו הנהוגות בחקירות משטרה, כגון הצגת שאלות רבות לחשוד, ניסיונות לשכנע אותו בדבר היתרונות המוסריים של הודאה בעבירה, הצעת מניעים או הסברים אלטרנטיביים שעשויים לפתור את החשוד מאשמה או להקל בעונשו, וכן הבעת אמפתיה ואכפתיות.¹³⁴ בתיקים מסוימים נקבע שהמדובב ניסה לשדל, לעודד ולדרבן את החשוד לשוחח עמו, כיוון את השיחה באופן אקטיבי לנושאים הנוגעים לביצוע העבירה ושאל שאלות בנוגע לקיומן של ראיות מפלילות ודרכי ההתמודדות האפשריות עמן.¹³⁵ עוד נטען במאמר, שבחלק מהתיקים המדובבים קיבלו אינפורמציה רבה על החשוד ועל העבירה המיוחסת לו בטרם החלו במשימת הדיבוב, באופן שהגדיל את הא-סמיטריה המובנית בין המדובב לחשוד ועשוי היה לעודד את המדובב לפעול בצורה אקטיבית ולכוון את השיחה לסוגיות הספציפיות שמעניינות את המשטרה.¹³⁶

בנוסף, מהמחקר עולה שמדובבים משקיעים מאמצים אקטיביים כדי לבנות יחסי אמון עם החשוד חרף ההיכרות הקצרה ביניהם, ובכך מסתכנים ביצירת מערכת יחסים שעשויה להיחשב למשמעותית על פי פסק דין ברוליס.¹³⁷ כך, מדובבים ממציאים על עצמם פרטים ביוגרפיים או פרטים הנוגעים לעבירה שבה הם כביכול חשודים אשר דומים לאלו של החשוד, מעמידים פני עבריינים מנוסים כדי לעודד את החשוד להיוועץ בהם, ולעיתים אף משתמשים בטקטיקות הפחדה שנועדו לגרום לחשוד לחשוש מהשהייה במעצר ולבקש הגנה מהמדובב.¹³⁸ במקרים מסוימים, המשטרה אף מביימת מעצר של המדובב לנגד עיניו של החשוד בזמן שזה מוסע מהחקירה לבית המעצר, על מנת להסיר חשד שמדובר במדובב ולגרום לחשוד לחוש כי הוא והמדובב נמצאים באותה סירה.¹³⁹

בעניין זה הביע מר קלובר את עמדתו כי הגם שהאבחנה בין דיבוב "אקטיבי" ואסור לדיבוב "פסיבי" ומותר עשויה להיות מורכבת, ניתן לשמור על גבולות הדיבוב המותר באמצעות הקפדה על כמה עקרונות מרכזיים.

¹²⁹ Khoday, לעיל ה"ש 79.

¹³⁰ Liew, לעיל ה"ש 126.

¹³¹ כך, למשל, ממחקרו של Khoday, לעיל ה"ש 79, הסוקר את הפסיקה בקנדה, עולה שמדובבים עדיין פועלים במתכונת אקטיבית. עם זאת, לא נרשמו במחקר דוגמאות מהשנים האחרונות לתחבולות חקירה מהסוג שהתבצעו בפרשת Broyles, לעיל ה"ש 114, ואף לא בפרשת Brown, לעיל ה"ש 115, שם הטילו המדובבים דופי בסנגורו של החשוד ואף הבטיחו לו שאם יספר להם את פרטי העבירה, יוכלו לגרום לכך שאדם אחר יודה בה במקומו. בנוסף, המחקר מצא שמדובבים מסוימים לומדים את פסיקת בית המשפט העליון כחלק מההכנה למשימה. Khoday, שם, בעמ' 68.

¹³² Khoday, שם.

¹³³ שם, בעמ' 60 והילך.

¹³⁴ Khoday, שם.

¹³⁵ שם.

¹³⁶ שם, בעמ' 57 – 58.

¹³⁷ שם, בעמ' 59 – 61.

¹³⁸ שם, בעמ' 71 – 73.

¹³⁹ שם, בעמ' 63.

ראשית, מטרת הדיבוב לעולם איננה מוגדרת כהשגת הודאה, ולכן אינה אמורה להביא לניסיונות אקטיביים לשכנע את החשוד להודות. תחת זאת, מטרת הדיבוב הנה השגת מידע, אשר עשוי לסייע בפענוח התיק, לקשור את החשוד לעבירה או לשלול את מעורבותו בעבירה. כך, למשל, מטרת הדיבוב יכולה להיות בירור היכן היה החשוד במועד מסוים, להבין היכן ראייה מסוימת הוחבאה, לגלות האם קיים חשש עתידי להשמדת ראיות ושיבוש הליכים, להבין האם מעורבים בעבירה אנשים נוספים, ועוד. לדבריו, ניתן ליצור תרבות ארגונית שאינה "מקדשת" את השגת ההודאה ולהבהיר למדובבים, במסגרת הכשרתם, כי זו אינה תכלית עבודתם.

שנית, ניתן להנחות את המדובב לא לעודד את החשוד להודות בעבירה ולא להפעיל לשם כך טכניקות חקירה מהסוג הנהוג בחקירות משטרה, אך כן לעודד אותו לשתף במידע כללי שנוגע לתיק ולסיבת מעצרו. כך, בהכשרות שנערכו למדובבים נהוג היה להשתמש במונח "active listening post", שמשמעותו כי תפקידו המרכזי של המדובב הוא להקשיב לחשוד, אך ההקשבה היא "אקטיבית" במובן זה שלמדובב מותר לשאול שאלות המשך שמטרתן לעודד את המשך השיחה או לכוון את השיחה לאזורים הרצויים.¹⁴⁰

ניו זילנד

בפסק הדין בעניין קומר (Kumar), אימץ בית המשפט העליון של ניו זילנד את ההלכה הקנדית האוסרת על ניסיונות "אקטיביים" לדלות הודאה מפי החשוד.¹⁴¹ עם זאת, במקרים שבהם תרגיל הדיבוב מתקיים כשהחשוד חופשי ולא במעצר, נראה כי בתי המשפט מחילים סטנדרט מחמיר פחות. כך, התקבלו הודאות שניתנו לאחר שהמדובב שאל את החשוד שאלות ישירות בדבר אשמתו (ובלבד שלא מדובר בשאלות מנחות),¹⁴² ואף בנסיבות שבהן המדובב התחזה לראש ארגון פשיעה הפועל לגייס את החשוד.¹⁴³

אירופה

בשנת 2003 ניתן פסק דינו של בית הדין האירופי לזכויות אדם, שקבע כי שימוש במדובב פוגע בחופש הבחירה של החשוד לשמור על שתיקה במסגרת החקירה. בהתבססו על הפסיקה בקנדה, קבע בית המשפט שיש לבחון הן את היחסים שנוצרו בין המדובב לחשוד בתא המעצר והן את היחסים בין המדובב לבין המדינה. כך, כאשר המדובב פעל לגרום לחשוד לוותר על זכות השתיקה וכאשר מדובר באדם שהופעל על ידי המדינה לשם כך, הרי שמדובר בפגיעה בזכות השתיקה. פסק הדין ניתן בעקבות פרשה שהתרחשה באנגליה בשנת 1995, שבה הוקלטו שיחותיו של חשוד עם אסיר אחר, ונקבע כי באותו מקרה זכות השתיקה אכן נפגעה.¹⁴⁴

לאור זאת, נראה שהשימוש במדובבים באירופה אסור ככלל וכמעט שאינו מתבצע. נראה כי גם באנגליה אין נוקטים בתחבולה זו. מתכתובות שנערכו עם קציני משטרה בדימוס שהופיעו בפני הוועדה בעבר, עולה כי היא מעולם לא הייתה נפוצה, וכי השימוש בסוכנים משטרתיים סמויים נעשה ככלל רק במטרה לגלות ולמנוע מבעוד מועד עבירות עתידיות. ככל שתרגיל כזה מוביל במקרה להודאה בעבירה שבוצעה בעבר, תהיה הודאה זו לרוב בלתי קבילה.¹⁴⁵

¹⁴⁰ התכתבות עם ג'יימס קלובר, לעיל ה"ש 118.

¹⁴¹ Kumar, לעיל ה"ש 78. יצוין, כי דעת היחיד של השופט אליאס (Elias) קבעה כי מוטב לאמץ מבחן סיבתי ישיר יותר, שיבדוק האם פעולות סוכני המשטרה גרמו בפועל להודאתו או הצהרתו של החשוד. שם, בפסקאות 78 – 79 לפסק דינו של השופט אליאס.

¹⁴² ראו, למשל, Queen v. Wilson [2011] CRI 419.

¹⁴³ ראו, למשל, R v. Cameron [2007] NZCA 564.

¹⁴⁴ Allan, לעיל ה"ש 80.

¹⁴⁵ התכתבות מרכזת הוועדה עם ריי בול מיום 7.8.2024; התכתבות מרכזת הוועדה עם אנדי גריפית'ס מיום 24.6.24.

4. הסיכון להודאת שווא בפני מדובר

גורמי הסיכון להודאות שווא בחקירות משטרה

כמפורט בדוח הביניים של הוועדה מיום 25.1.2024,¹⁴⁶ הספרות המחקרית נוהגת להבחין בין שלושה סוגים מרכזיים של הודאות שווא בפני חוקרי משטרה: הודאות שווא רצוניות (Voluntary false confessions), הודאות שווא שנמסרו כתוצאה מהפנמת האשמה (Internalized false confessions) והודאות שווא בהשפעת החקירה המשטרתית (Compliant false confessions). הודאות שווא מהסוג הראשון עשויות להימסר כתוצאה מצורך פתולוגי בתשומת לב ופרסום, רגשות אשם הנובעים ממעשה בלתי חוקי או בלתי מוסרי קודם, הפרעה נפשית המקשה לאבחן בין דימיון לבין מציאות, או רצון להגן על מבצע העבירה האמיתי. הודאות שווא מהסוג השני נמסרות כאשר החשוד החף מפשע משתכנע כי הוא אכן ביצע את העבירה והן מאפיינות לרוב חשודים צעירים, לוקים בשכלם או בעלי נטייה חזקה לסוגסטיה, אך הן עלולות לנבוע גם מחשיפת החשוד למידע שגוי המצביע לכאורה על מעורבותו בעבירה. הודאות שווא מהסוג השלישי נובעות מאיום חיצוני על החשוד, מדינמיקת חקירה המובילה אותו למסקנה כי אין לו טעם להמשיך לעמוד על חפותו, או מרצונו של החשוד להשיג רווח חיצוני, כגון הפסקת החקירה או הקלה בעונש.¹⁴⁷

את הגורמים המרכזיים התורמים להודאות שווא משלושת הסוגים ניתן לחלק לשתי קבוצות עיקריות. ראשית, גורמים הנובעים מהחשוד עצמו, מאפייניו האישיים ומבנה אישיותו, לרבות קטינות, מוגבלות שכלית או נפשית,¹⁴⁸ השפעה של חומרים משני-תודעה ובמידה פחותה, השתייכות לקבוצות שוליים ונטייה לסוגסטיה. המדובר בגורמים המשפיעים הן על הנכונות הכללית להודות הודאת שווא והן על הסיכון להפנמת האשמה מצד החשוד.¹⁴⁹ כך, כאשר מדובר בקטינים, עולה מהמחקר המדעי שהם מתקשים לנהוג בשיקול דעת ולהבין את השלכות מעשיהם,¹⁵⁰ ונוטים להתנהגות אימפולסיבית, העלולה לגרום להם להודות בעבירה שלא ביצעו.¹⁵¹ אשר לחשודים עם מוגבלות שכלית או נפשית, הרי שנטייתם הגבוהה מהמוצע לסוגסטיביות, רגישותם למניפולציות והקושי שלהם לעיתים להבין את ההשלכות האפשריות של הודאתם עלולים להקשות עליהם להתמודד עם לחצי החקירה ולהוביל להודאת שווא.¹⁵² חשודים עם מוגבלות נפשית אף עלולים להודות הודאת שווא כתוצאה מבלבול וחוסר התמצאות במרחב, מנטייה לפנטזיות ודלוזיות או מתגובה רגשית בלתי רציונאלית.¹⁵³ גם חשודים הסובלים מתסמונת גמילה או מצויים תחת השפעת חומר משנה-תודעה מתקשים לעיתים לעמוד בחקירת המשטרה מבחינה פיזית ועלולים להודות במטרה להביא לסיומה.¹⁵⁴

¹⁴⁶ דוח ביניים דוח ביניים בנושא הודאות שווא בחקירה, לעיל ה"ש 7.

¹⁴⁷ Saul M. Kassin & Gisli H. Gudjonsson, *True Crimes, False Confessions*, 16(2) SCIENTIFIC AMERICAN MIND 24 (2005).

¹⁴⁸ Saul M. Kassin et al, *Police-Induced Confessions: Risk Factors and Recommendations*, 34 LAW AND HUMAN BEHAVIOR 3 (2010). כן, למשל, מתוך 200 הזיכויים הראשונים של פרויקט החפות 35% מהמזוכים שהורשעו על סמך הודאות שווא היו קטינים ו/או אנשים עם מוגבלות. שם, בעמ' 19.

¹⁴⁹ דוח ביניים דוח ביניים בנושא הודאות שווא בחקירה, לעיל ה"ש 7, בפרק 3ב.

¹⁵⁰ *Police-Induced Confessions*, לעיל ה"ש 148, בעמ' 18.

¹⁵¹ "נטע פת"אם לא תאכל יבוא שוטר", *הסניגור* 5, 4 (2016); Christine S. Scott-Hayward, *Explaining Juvenile False Confessions: Adolescent Development and Police Interrogation*, 31 LAW & PSYCHOLOGY REVIEW 53 (2007).

¹⁵² ראו, למשל, M.J. O'Connell et al, *Miranda comprehension in adults with mental retardation and the effects of*, 29 LAW AND HUMAN BEHAVIOR 359 (2005); C. Everington & S. Fulero, *Competence ; feedback style on suggestibility*, 37 MENTAL WILLIAM DOUGLAS WOODY & KRISTA D. FORREST, UNDERSTANDING POLICE ;RETARDATION 212 (1999).

¹⁵³ INTERROGATION: CONFESSIONS AND CONSEQUENCES 119 – 123 (2020).

¹⁵⁴ William C. Follete et al, *Mental Health and False Confessions*, UNIVERSITY OF SAN FRANCISCO LAW RESEARCH PAPER No. 2017-16 (2017).

¹⁵⁴ Jon Fridrik Sigurdsson & Gisli H. Gudjonsson, *False confessions: The relative importance of psychological, criminological and substance abuse variables*, 7(3) PSYCHOLOGY, CRIME AND LAW 275 (2001).

סוג הגורמים השני נובע מחוקרי המשטרה ומדינמיקת החקירה, וכולל אימוץ טכניקות חקירה "ממוקדות-אשם"¹⁵⁵, שימוש בתרגילי חקירה מסוימים,¹⁵⁶ משך חקירה ארוך תוך ניתוק החשוד מסביבתו הטבעית ומניעת שינה או טיפול רפואי.¹⁵⁷ כך, מחקרי מעבדה שבחנו את השפעתן של שיטות חקירה הממוקדות באיסוף מידע (information-gathering interrogation methods) לעומת שיטות חקירה ממוקדות-אשם (accusatorial interrogation methods), אשר מטרתן המרכזית היא גביית הודאה מהחשוד, מצאו כי שיטות מהסוג השני מגדילות משמעותית את הסיכון להודאות שווא.¹⁵⁸ זאת, בין היתר משום ששיטות חקירה הממוקדות באיסוף מידע מבקשות לנצל את התשואל כדי לבנות מערכת יחסים מבוססת-אמון בין החוקר לנחקר, בעוד ששיטות ממוקדות-אשם מבקשות לנצל את התשואל כדי להשיג שליטה של החוקר על הנחקר, ופועלות להשגת הודאות בעיקר באמצעות מניפולציות פסיכולוגיות. כתוצאה מכך, מאופיינות שתי השיטות בסגנונות תשואל שונים, כאשר הראשונה מתבססת בעיקר על שאלות פתוחות, בעוד השנייה מסתמכת בעיקר על שאלות סגורות שמטרתן לאמת מידע שקיים כבר בידי החוקרים. מחקרים רבים אף מראים שתחבולות חקירה מסוימות שבהן נהוג לעשות שימוש בחדר החקירות, בעיקר תחת שיטות חקירה ממוקדות-אשם, מגדילות את הסיכון להודאות שווא. תחבולות אלה נהוג לחלק לשני סוגים עיקריים: טכניקות "מקסימיזציה", קרי, הצגת מצבו של החשוד כחמור מכפי שהוא במציאות, למשל, באמצעות הצגת ראיות מפלילות כוזבות, בכדי לגרום לחשוד לסבור שאין טעם בהמשך הכחשותיו; וטכניקות "מינימיזציה", קרי, הצגת העבירה או מצבו המשפטי של החשוד כחמורים פחות מכפי שהם במציאות, על מנת להפחית בהשלכות הצפויות של הודאה.¹⁵⁹ גם חקירות ארוכות ואינטנסיביות מהוות גורם סיכון,¹⁶⁰ בשל החשש כי החשוד יותש ויחליט להודות כתוצאה מרצון לסיים את החקירה, תוך שיכולתו לקבל החלטה רציונאלית בנושא זה נפגמת.¹⁶¹ לצד זאת, יש לקחת בחשבון את תנאי החקירה ובפרט את מידת ניתוקו של הנחקר מסביבתו הטבעית, שכן ניתוק כזה למשך תקופה ארוכה עלול להגביר את מצוקתו של החשוד ולהוות תמריץ עבורו להודות כדי לברוח מהסיטואציה שבה הוא נמצא.¹⁶²

¹⁵⁵ ראו, למשל, Christian A. Meissner et al, *Accusatorial and information-gathering interrogation methods and their effects on true and false confessions: a meta-analytic review*, 10 JEXP CRIMINOL 459 (2014). ראו גם **דוח ביניים דוח ביניים** בנושא **הודאות שווא בחקירה**, לעיל ה"ש 7, בפרק ג(2).

¹⁵⁶ ראו, למשל, Saul M. Kassin & Karlyn MacNall, *Police interrogations and confessions: Communicating promises and threats by pragmatic implication*, 15(3) LAW AND HUMAN BEHAVIOR 233 (1991). ראו גם **דוח ביניים דוח ביניים** בנושא **הודאות שווא בחקירה**, שם, בפרק ג(3).

¹⁵⁷ ראו, למשל, *Police-Induced Confessions*, לעיל ה"ש 148, בעמ' 16, 28. ראו גם **דוח ביניים דוח ביניים בנושא הודאות שווא בחקירה**, שם, בפרק ג(4).

¹⁵⁸ Meissner et al, לעיל ה"ש 155.

¹⁵⁹ Kassin & MacNall, לעיל ה"ש 156.

¹⁶⁰ כך, במחקר שבו נבחנו חקירות משטרה בתיקי הודאות שווא בארה"ב, נמצא כי 34% מהתשואלים שנערכו לחשודים נמשכו בין 6 ל-12 שעות, 39% מהתשואלים נמשכו בין 12 ל-24 שעות ו-11% מהתשואלים נמשכו אף למעלה מכך. ראו Steven A. Drizin & Richard A. Leo, *The problem of false confessions in the post-DNA world*, 82 NCL REV. 891 (2003).

¹⁶¹ WOODY & FORREST, לעיל ה"ש 152, בעמ' 123; Welsh S. White, *False Confessions and the Constitution: Safeguards*; Richard A. Leo, *Police Interrogations, against Untrustworthy Confessions*, 32 HARV. C.R.-C.L. L. REV. 105 (1997); *False Confessions, and Alleged Child Abuse Cases*, 50 U. MICH. J.L. REFORM 693, 709 – 710 (2017). כך, מחקרים פסיכולוגיים מצאו קשר בין שעות חקירה ארוכות לבין ביצועים קוגניטיביים נמוכים, לנטייתם של נחקרים להמעיט בהשלכות של הודאותיהם (נטייה הגוברת ככל שהחקירה מתמשכת), ולמידת ההשפעה של שאלות מנחות ומדריכות על הנחקר. בנוסף, חקירות ארוכות ואינטנסיביות עלולות להיות כרוכות במניעת שינה, אשר נמצא כי יש בה כדי לפגום בתהליכי קבלת החלטות וביכולת לבצע משימות מורכבות. ראו, בהתאמה, Saul M. Kassin, *The Psychology of Confessions*, 4 ANNUAL REVIEW OF LAW AND SOCIAL SCIENCE 193 (2008); Madon et al, *How factors present during the immediate interrogation situation produce short-sighted confession decisions*, 37 LAW AND HUMAN BEHAVIOR 60 (2013); Stephanie Madon et al., *The interrogation decision-making model: A general theoretical framework for confessions*, 41(1) LAW AND HUMAN BEHAVIOR 80 (2017).

¹⁶² *Police-Induced Confessions*, לעיל ה"ש 148, בעמ' 16, 28. ראו גם הרצאתו של פרופ' סול קאסין, פרוטוקול הוועדה הציבורית למניעת הרשעות שווא ותיקון מיום 6.5.21, כד' אייר התשפ"א.

החשש מהודאות שווא בפני מדובבים

דיבוב בתא המעצר, הנערך על ידי מדובב עבריין או על ידי שוטר המתחזה לעבריין, הוא בעל מאפיינים שונים מחקירה בחדר החקירות. התפיסה העומדת בבסיס הפעלת מדובבים, אשר אומצה על ידי בית המשפט העליון, היא כי מאחר שמדובב אינו איש מרות אלא אדם המנהל עם החשוד שיחה בלתי רשמית, הרי שמדובר בשני אנשים המשיחים לפי תומם, ואין סיבה לחשוב כי במצב זה יהיה לחשוד אינטרס למסור מידע כוזב. כך, ההיררכיה הרשמית והברורה לעין שקיימת בין החשוד לחוקר המשטרה בחדר החקירות אינה קיימת בתא המעצר, ומכאן שהכוח הכופה האינהרנטי שקיים בחקירה המשטרתית אינו מאפיין את פעולת הדיבוב.¹⁶³ עוד ניתן לטעון, כי מאחר שהמדובב לא נתפס בעיני החשוד כבעל סמכות פורמלית ואינו אמור להכיר את פרטי חקירתו, הרי שיכולתו של המדובב ליצור אצל החשוד את התחושה שאין טעם בהמשך הכחשותיו, או להפעיל תחבולות חקירה כגון מינימיזציה ומקסימיזציה, מוגבלת מזו של החוקר. גם נטייתם המוגברת של קטינים ושל אנשים עם מוגבלות שכלית או נפשית לסוגסטיה ולריצוי דמויות בעלות סמכות¹⁶⁴ עשויה שלא לבוא לידי ביטוי באותה מידה כשמדובר בחקירה על ידי מדובב, אשר אינו איש מרות.

בנוסף, המדובב אינו שולט בתנאי מעצרו של החשוד, במספר שעות השינה שלו ובגישתו לטיפול רפואי. מכאן, שהסיכון להודאות שווא בהשפעת החקירה המשטרתית, הנובעות לרוב מדינמיקת החקירה המשטרתית, עשוי להיות נמוך יותר כשמדובר בחקירה על ידי מדובב. כך גם הסיכון להודאות שווא הנובעות מהפנמת האשמה, שכן המדובב יתקשה לרוב לנטוע בלבו של החשוד, באמצעות ראיות, את האמונה כי הוא אכן ביצע את העבירה. לבסוף, גם הסיכון להודאות שווא רצוניות נראה נמוך יותר, שכן ברי כי חשוד המודה הודאה רצונית במטרה להשיג תשומת לב ציבורית או להגן על מבצע העבירה האמיתי, יבחר להודות בפני המשטרה ולא בפני מדובב.

מאידך, ניתן לטעון שחלק מהגורמים המגדילים את הסיכון להודאת שווא בחקירות משטרה רלוונטיים גם לפעולת הדיבוב. אשר לגורמים אישיים ואישיותיים, יש לומר כי מחקרי השדה והמעבדה שבדקו את השפעתם של גורמים אלו עשו זאת באמצעות בחינה של חקירות משטרה ולא של חקירות על ידי מדובבים,¹⁶⁵ ולפיכך, לא ניתן ללמוד מהם ישירות על מידת הסיכון להודאת שווא בפני מדובב. עם זאת, יש סיבות טובות להניח כי לפחות חלק מהגורמים המגדילים את הסיכון להודאת שווא בחקירות משטרה של קטינים, אנשים עם מוגבלות ואנשים המצויים תחת השפעת חומר משנה-תודעה או תסמונת גמילה, מגדילים גם את הסיכון להודאות שווא בפני מדובבים. כך, כאשר מדובר בקטינים, עולה מהמחקר המדעי שהם מתקשים לנהוג בשיקול דעת ולהבין את השלכות מעשיהם,¹⁶⁶ ונוטים להתנהגות אימפולסיבית, הנובעת מהתפתחות מאוחרת של אזור האונה הקדמית במוח, אשר אחראי על שליטה עצמית, יכולת לשקול סיכונים ותגמולים וקבלת החלטות על בסיס חשיבה אסטרטגית.¹⁶⁷ נטיות אלה עלולות לבוא לידי ביטוי גם בהחלטתו של חשוד קטין להודות בפני מדובב, דווקא משום שהוא אינו איש מרות ושהודאת שווא בפניו לא תהיינה השלכות, כביכול. פגיעותם וחוסר

¹⁶³ ראו ה"ש 37 – 40.

¹⁶⁴ ראו, למשל, *Police-Induced Confessions: Risk Factors and Recommendations*, לעיל ה"ש 148; "אם לא תאכל יבוא שוטר", לעיל ה"ש 151, בעמ' 5; WOODY & FORREST, לעיל ה"ש 152, בעמ' 119 – 123.

¹⁶⁵ ראו, למשל, SAMUEL R. GROSS & MICHAEL SHAFFER, EXONERATIONS IN THE UNITED STATES, 1989–2012, REPORT BY THE NATIONAL REGISTRY OF EXONERATIONS (2013) Barry C. Feld, *Real Interrogation*; S.D. Anderson & J. Hewitt, *What Actually Happens When Cops Question Kids*, 47 Law & Society Review 1 (2013) *The effect of competency restoration training on defendants with mental retardation found not competent to proceed*, L. Clare & G.H. Gudjonsson, *The vulnerability of suspects with intellectual disabilities during police interviews: A review and experimental study of decision-making*, 8 MENTAL HANDICAP RESEARCH 110 (1995).

¹⁶⁶ *Police-Induced Confessions*, לעיל ה"ש 148, בעמ' 18.

¹⁶⁷ "אם לא תאכל יבוא שוטר", לעיל ה"ש 151, בעמ' 5; Christine S. Scott-Hayward, *Explaining Juvenile False Confessions: Adolescent Development and Police Interrogation*, 31 LAW & PSYCHOLOGY REVIEW 53 (2007).

ניסיונם של חשודים אלו אף עלולים להגביר את חששם מפני המדובב, בעיקר כאשר המדובב מבוגר מהחשוד ומציג עצמו כעבריין מנוסה, תוך יצירת היררכיה, גם אם בלתי פורמלית, בתא המעצר.

אשר לחשודים עם מוגבלות שכלית או נפשית, הרי שנטייתם הגבוהה מהממוצע לסוגסטיביות, רגישותם למניפולציות והקושי שלהם לעיתים להבין את ההשלכות האפשריות של הודאתם¹⁶⁸ עלולים להקשות עליהם להתמודד עם לחצים מצד המדובב, או עם ניסיונות של המדובב לשים בפינה גרסה של האירוע הנחקר. חשודים עם מוגבלות נפשית אף עלולים להודות הודאת שווא כתוצאה מבלבול וחוסר התמצאות במרחב, מנטייה לפנטזיות ודלזיות או מתגובה רגשית בלתי רציונאלית.¹⁶⁹ לכך יש להוסיף, כי השקות במעצר עלולה להיות קשה במיוחד עבור אנשים עם מוגבלויות, עקב חשיפתם לניצול ולהתעמרות, קושי להבין את כללי ההתנהגות או תחושות של דיסאוריינטציה. גם ההתמודדות היומיומית עם תנאים פיזיים קשים, הצפיפות בתאי המעצר והזמינות הנמוכה של שירותי רווחה ורפואה מקשים על עצורים עם מוגבלויות יותר מאשר על עצורים אחרים.¹⁷⁰

אשר לחשודים הסובלים מתסמונת גמילה או מצויים תחת השפעת חומר משנה-תודעה, הרי שהם מתקשים לעיתים לעמוד בחקירת המשטרה מבחינה פיזית ועלולים להודות במטרה להביא לסיומה.¹⁷¹ חשודים המצויים תחת השפעת סם אף עלולים להתבלבל, להתקשות בהבנת ההשלכות ארוכות הטווח של הודאתם, לגלות רגישות מוגברת למניפולציות שונות,¹⁷² או להפנים את האשמה ביתר קלות ולהודות במעשים שאת התרחשותם אין הם זוכרים.¹⁷³ גם הגורמים הללו אינם מוגבלים לחקירה בחדר החקירות ועלולים לבוא לידי ביטוי אף במהלך פעולת דיבוב.

אשר לגורמים המערכתיים התורמים להודאות שווא, הרי שניתן לטעון כי לתחבולת הדיבוב ולחקירה בחדר החקירות יש מאפיינים רלוונטיים משותפים. כך, גם בין החשוד למדובב יכולים להיות פערי כוחות, במקרים שבהם המדובב מציג עצמו כעבריין שהנו "שחקן חוזר" במערכת ומנוסה בחקירות. פער כוחות זה אף עלול להשפיע על החשוד ככל שהמדובב נוקט בתחבולות חקירה שמטרתן ניסיונות לשכנע את החשוד שהמשטרה מחזיקה בראיות מפלילות נגדו, שאין טעם בהמשך הכחשותיו או שהודאה בעבירה תוביל להקלה בעונשו. במצב זה, תחושת החשוד שאין לו ברירה אלא להודות עלולה להתחזק.¹⁷⁴ בנוסף, בדומה לחקירה בחדר החקירות, גם דיבוב יכול להתמקד במטרה של גביית הודאה ולהימשך זמן רב, וזאת בתנאי מעצר כשהחשוד מבודד מהעולם החיצוני ומצוי בסביבה מבוקרת, שאין הוא יכול לעזוב כרצונו. בשני המקרים יכול החשוד באופן עקרוני לסרב להשיב לשאלות, אך עשוי שלא לעשות כן בשל לחצים שונים. במצב זה, נטען כי ניסיונות חוזרים ונשנים מצד המדובב לשכנע את החשוד להודות עלולים להתיש את החשוד ולגרום לו להודות בפני המדובב מתוך רצון לסיים את השיחה.¹⁷⁵

¹⁶⁸ Everington & Fulero, לעיל ה"ש 152; O'Connell et al, לעיל ה"ש 152; WOODY & FORREST, לעיל ה"ש 152.

¹⁶⁹ Follete et al, לעיל ה"ש 153, בעמ' 26 – 34.

¹⁷⁰ ראו, למשל, Gautam Gulati et al, *Experiences of People with Intellectual Disabilities Encountering Law Enforcement Officials as the Suspects of Crime – A Narrative Systematic Review*, 71 INTERNATIONAL JOURNAL OF ANGELA HASSIOTIS, et al, *Psychiatric morbidity in prisoners with intellectual disabilities: analysis of prison survey data for England and Wales*, 199(2) THE BRITISH JOURNAL OF PSYCHIATRY 156 (2011). בנוסף, כאשר מדובר באסירים ולא בעצורים, סיכוייהם להשתחרר בשחרור מוקדם ברישיון הוא נמוך יותר, וקיים חוסר מובנה בבתי הכלא במסגרות שיקומיות ובשירותים אחרים שמתאימים לצרכיהם. ראו הסגוריה הציבורית **דוח פעילות 2019: מגנים על האדם, השוויון והצדק** 82 (אוגוסט 2020).

¹⁷¹ Jon Fridrik Sigurdsson & Gisli H. Gudjonsson, *False confessions: The relative importance of psychological, criminological and substance abuse variables*, 7(3) PSYCHOLOGY, CRIME AND LAW 275 (2001).

¹⁷² שם.

¹⁷³ Jacqueline R. Evans et al., *Intoxicated witnesses and suspects: Procedures and prevalence according to law enforcement*, 15(3) PSYCHOLOGY, PUBLIC POLICY, AND LAW 194, 198 – 199 (2009).

¹⁷⁴ בועז סגנר **בטיחות מפני הרשעת חפים מפשע** 173-170 (2023).

¹⁷⁵ ג'יטר גדרון ולרנאו, לעיל ה"ש 65. ראו גם Davis et al, לעיל ה"ש 83, בעמ' 427.

עוד נטען, כי לתחבולת הדיבוב יש מאפיינים ייחודיים העלולים דווקא להגדיל את הסיכון להודאות שווא ביחס לחקירה בחדר החקירות. ראשית, במקרים שבהם המדובב הוא עבריין מורשע, קיים קושי גדול יותר לסמוך על מהימנותו ועל הקפדתו על כללי ההתנהגות מאשר כשמדובר בחוקר משטרה, וגדל הסיכון כי יופעלו אמצעים שבכוחם לגרום להודאת שווא. שנית, מאחר שהמדובב הוא עבריין או שוטר המתחזה לעבריין, הרי שהחשוד עלול לחשוש ממנו ולעיתים אף לפחד לשלוחו האישי, באופן שיקשה עליו להתמודד עם לחצים ומניפולציות מצדו. חשש זה מתגבר כשמדובר בחשוד שזהו מעצרו הראשון, ומתגבר עוד יותר ככל שהמדובב מציג את עצמו כעבריין מנוסה ובכיר, או מפעיל על החשוד מניפולציות המבקשות לנצל את חששותיו ואת מצוקתו כתוצאה מתנאי המעצר. במצב זה, עלול החשוד להודות בעבירה במטרה לרצות את המדובב, לזכות בהגנתו מפני עצורים אחרים, או להיראות בפניו כעבריין מנוסה על מנת להרתיעו.¹⁷⁶ העובדה שהחשוד "לכוד" עם המדובב בתא המעצר לאורך זמן, בשילוב עם העובדה שהמדובב מזדהה בפניו כעבריין (ולעיתים אף מודה בפניו בעבירות חמורות כדי לרכוש את אמונו), אף עלולה לגרום לחשוד להודות מתוך פחד.¹⁷⁷ גם אם החשוד לא יודה בעבירה, הוא עלול לנסות להרשים את המדובב באמצעות הודאה בעבירות אחרות או בתוכניות לבצע עבירות בעתיד, בין אם אלה אמיתיות ובין אם בדויות. כתוצאה מכך, המשטרה או בית המשפט עלולים לראות אותו באור שלילי בהמשך ההליך המשפטי, והסיכוי להרשעתו עלול לגדול גם אם הוא אינו אשם בעבירה.¹⁷⁸

עוד יצוין, כי מחקרים בחנו את השפעתם של תמריצים על נכונותם של אנשים להפליל אחרים במעשה שלא ביצעו באמצעות דיווח כוזב על כך שהודו לכאורה במעשה, והעלו כי אפילו תמריצים מינימאליים עלולים להגדיל נכונות זו משמעותית. זאת, גם במקרים שבהם קיימים יחסי קרבה בין מקבל התמריץ לבין האדם אותו הוא מפליל.¹⁷⁹ מכאן, שבמקרים שבהם נוצר צורך להסתמך על מהימנות הדיווח של מדובב המקבל תגמול כספי עבור הפעלתו (למשל, בשל העדר תיעוד של השיחה בתא המעצר), קיים חשש מובנה כי דיווח זה יושפע מהתמריץ שניתן למדובב.

שלישית, בעוד שהשלכותיה המשפטיות של הודאה בפני חוקר משטרה ידועות לחשוד, הרי שההבנה שדבריו עלולים להפלילו אינה קיימת כשהוא משוחח עם מדובב. כתוצאה מכך, חשוד חף מפשע עלול לסבור שמחירה של הודאת שווא בפני המדובב יהיה אפסי.¹⁸⁰ רביעית, בעוד שחקירות בעבירות חמורות הנערכות בחדר החקירות מתועדות בתיעוד חזותי-קולי,¹⁸¹ הרי שפעולת הדיבוב בתיקים אלו מתועדת בתיעוד קולי בלבד. תיעוד זה עלול להקשות יותר על התביעה, ההגנה ובית המשפט לבחון את מהימנות ההודאה, ולהגדיל את הסיכון שהודאת שווא בפני המדובב תוביל להרשעת שווא.¹⁸²

לפיכך, כמה חוקרים טענו כי המחקרים הרבים אודות הודאות שווא במשטרה מקבלים משמעות כפולה ומכופלת כאשר ההודאה ניתנת בפני מדובב.¹⁸³ קיטאי-סנג'רו, למשל, סבורה כי ההנחה, שלפיה בעת שיחה עם מדובב החשוד אינו נתון לאווירת הלחץ והפחד שבה הוא שרוי בחקירה מול איש מרות, איננה נכונה. זאת, מאחר שבעת המעצר למשטרה יש שליטה מוחלטת על סביבתו של החשוד ועל הגורמים הסובבים אותו, באופן העלול לעורר בו חרדה ולגרום לו למצב נפשי רעוע. מצב זה עלול להובילו לחפש נחמה והקלה על ידי דיבור עם

¹⁷⁶ רינת קיטאי-סנג'רו **המעצר: שלילת החירות בטרם הכרעת הדין**, פרק 7.4 (2011); ראו גם גיטר גדרון ולרנאו, לעיל ה"ש 65. ¹⁷⁷ Davis et al¹⁷⁷, לעיל ה"ש 83, בעמ' 431.

¹⁷⁸ שם, בעמ' 428.

¹⁷⁹ לסקירה ראו Melanie B. Fessinger et al., *Informants v. Innocents: Informant Testimony and its Contribution to Wrongful Convictions*, 48(2) CRIMINAL LAW & CRIMINAL JUSTICE 149, 162 – 166 (2020).

¹⁸⁰ ראו גם גיטר גדרון ולרנאו, לעיל ה"ש 65.

¹⁸¹ סעיף 7 לחוק סדר הדין הפלילי (חקירת חשודים), התשס"ב-2002, קובע כי חובה לתעד חקירות בתיעוד חזותי בעבירות שהעונש המירבי שנקבע להן הוא עשר שנות מאסר ומעלה, וזאת למעט במקרים חריגים.

¹⁸² ראו גם גיטר גדרון ולרנאו, לעיל ה"ש 65.

¹⁸³ שם. על החשש להרשעת שווא המבוססת על הודאה בפני מדובב. ראו גם מרדכי לוי "הסכנה של הרשעות שווא בישראל – גורמה המרכזיים והצעות לצמצומה בעקבות ספרו של בועז סנג'רו הרשעת חפים מפשע בישראל ובעולם – גורמים ופתרונות" **מאזני משפט** י (2015).

הסובבים אותו, והצורך לנהל שיח עם אדם המזדהה כעבריין עלול לגרום לו להמציא לעצמו עבר פלילי כדי לענות על ציפיותיו.¹⁸⁴ סנגירו מוסיף כי עצם החקירה בתנאי מעצר פוגעת ברצונות ההודאה, בעיקר לנוכח העובדה שבישראל כולל הליך זה תנאי מחיה קשים, ניתוק של החשוד מקרוביו ולעיתים אף חקירות משטרה ארוכות.¹⁸⁵ בדומה לכך, לרנאו וג'יטר-גידרון טוענות כי הסיכון להודאות שווא דווקא גדל בתוך סיטואציית הדיבוב, שכן החשוד נתון למערכת לחצים דומה, אך זאת ללא האלמנטים המאזנים הקיימים בחקירת המשטרה, קרי, ההבנה שלדבריו עשויה להיות משמעות משפטית והחשש הנלווה מפני משפט ועונש.¹⁸⁶

א. המלצות הוועדה

(1) קווים מנחים לשימוש במדובבים

לנוכח החשש כי פעולת הדיבוב מקימה סיכון להודאות והרשעות שווא, ולנוכח הפגמים שנפלו בהפעלת מדובבים בתיקים שתוארו בפרק 2 לעיל, הציעו מספר חוקרים לצמצם את השימוש במדובבים בישראל, או לקבוע כללים ברורים יותר להפעלתם. סנגירו,¹⁸⁷ למשל, מציע לצמצם למינימום ההכרחי את השימוש במדובבים, וטוען שישנו כשל לוגי שמזין את התמקדות חוקרי המשטרה בגביית הודאות בכלל ואת השימוש במדובבים בפרט: ככל שמושקעים יותר מאמצים בחילוץ הודאה, הערך הריאלי שלה פוחת, וכך גם האפשרות להבחין בין מבצע העבירה לבין אדם חף מפשע. קרי, ככל שמתאמצים יותר בגביית הודאה, היא אמינה פחות, לכן רצוי להפסיק את המאמצים היצירתיים לגבות הודאות.

מהסקירה שהובאה בפרק 2 עולה כי בישראל נעשה שימוש נרחב במדובבים ביחס לשאר מדינות העולם. עם זאת, נתוני המשטרה מעלים כי השימוש במדובבים פחת משמעותית מאז שתוקנו הנהלים להפעלת מדובבים בעקבות פסק דין **חייבטוב**. כמו כן, מוסכם על המשטרה כי ישנן אוכלוסיות, המצויות בסיכון מוגבר למסירת הודאות שווא, אשר אין להפעיל מדובב במסגרת חקירתן או שיש לעשות זאת במשורה. כך, מוסכם כי כאשר החשוד הוא אדם עם מוגבלות שכלית, מוגבלות נפשית או אוטיזם, אין לעשות שימוש במדובב. כך גם כאשר מדובר בחשוד המצוי תחת השפעה ניכרת של חומרים משני-תודעה או של תסמונת גמילה. כאשר החשוד הוא קטין, ייעשה שימוש במדובב במקרים חריגים בלבד, ורק לאחר קבלת אישור מפרקליט המחוז.¹⁸⁸

הוועדה סבורה כי השימוש במדובבים הוא כלי חקירה חיוני וכי קיים קושי לקבוע מראש באלו תיקים יותר בו השימוש. עם זאת, בשל חסרונותיו של כלי זה, ממליצה הוועדה **שיעשה בו שימוש במשנה זהירות וככלל, רק בתיקי עבירות פשע חמור**.

עוד ממליצה הוועדה לקבוע במסגרת נהלי המשטרה את האיסור להפעיל מדובבים בתיקים שבהם החשוד הוא אדם עם מוגבלות שכלית, מוגבלות נפשית או אוטיזם, או אדם המצוי תחת השפעה ניכרת של חומרים משני-תודעה או של תסמונת גמילה. אשר לחשודים קטינים, ממליצה הוועדה כי דיבובם ייעשה על ידי שוטר בלבד וכי במקרים שבהם הודה חשוד קטין בפני מדובב, יש לסייג את משקלן של הודאות אלה ולהימנע מלהרשיע על בסיסן בהיעדר ראיה חיצונית המסבכת את הנאשם בביצוע העבירה.

¹⁸⁴ קיטאי-סנגירו, לעיל ה"ש 176.

¹⁸⁵ בטיחות מפני הרשעות חפים מפשע, לעיל ה"ש 174, בעמ' 170-173.

¹⁸⁶ ג'יטר גדרון ולרנאו, לעיל ה"ש 65.

¹⁸⁷ בטיחות מפני הרשעות חפים מפשע, לעיל ה"ש 174, בעמ' 170-173.

¹⁸⁸ פרוטוקול מיום 13.11.24, לעיל ה"ש 17.

(2) הגבלת משקלה של הודאה בפני מדובב

עוד הוצע בספרות להפחית את משקל ההודאה שבית המשפט יהיה מוסמך לתת להודאה בפני מדובב או לקבוע תוספת ראייתית מחמירה יותר להודאה מסוג זה. לוי, למשל, מציע כי להודאה לפני מדובב יידרש סיוע כתנאי להרשעה, וכי גם להודאה שנמסרה לחוקר משטרה בעקבות ההודאה בפני המדובב יידרש סיוע, אך בית-המשפט יוכל, מנימוקים שיירשמו, להסתפק ב"דבר לחיזוק", ובלבד שהוא נובע ממקור נפרד ועצמאי ונוגע בנקודה ממשית השנויה במחלוקת.¹⁸⁹ לרנאו וג'יטר-גדרון, לעומת זאת, סבורות שככלל, אין לתת משקל עצמאי מכריע להודאות חוץ שניתנו בפני מדובבים, ואין לבסס הרשעה על הודאת חוץ כזו כראיה יחידה או מרכזית. לגישתן, המחקרים הרבים הנוגעים לחשש מפני הודאות שווא צריכים להוביל למסקנה שעצם הנכונות של חשוד לקשור עצמו לעבירה אין בה כדי לשמש ראיה עצמאית להרשעה. רק תוכן ההודאה, המידה שבה היא מתאימה לעובדות האירוע והאפשרויות שהיא פותחת לקידום החקירה יכולים להוות ראיה עצמאית לאשמת הנאשם. לפיכך, ראוי לאמץ כלל משפטי שלפיו יהיה אפשר לייחס משקל עצמאי ממשי להודאת חוץ של נאשם רק כאשר ההודאה מגלה פרטים שלא היו ידועים לחוקרים אך בדיעבד אומתו על ידם. במקרה של הודאת חוץ בפני מדובב אשר אינה כוללת פרטים מוכמנים חדשים שיש בהם כדי לקדם את החקירה, יש לאמץ את גישתם הכללית של הלפרט וסנג'ירו בנוגע למשקל ההודאה, ולראות בהודאה ראיית סיוע או ראיה מאמתת שבכוחה רק להשלים ראיות עצמאיות אחרות.¹⁹⁰

בחלקים הבאים יובאו המלצות הוועדה בכל הנוגע לאופן עריכת הדיבוב, לרבות כללים הנוגעים להגדרת מטרות פעולת הדיבוב, ולתרגילי החקירה שבהם יוכל המדובב לעשות שימוש. כמפורט להלן, **הוועדה ממליצה כי הפרת הכללים הללו תקבל משקל ממשי בהערכת מהימנות ההודאה, בהתאם לנסיבות העניין.**

עוד ממליצה הוועדה כי ככל שיתברר במשפט שנאשם שהודה בפני מדובב הנו בעל מאפיינים אישיים ואישיותיים אשר עלולים, לפי המחקר המדעי, להגדיל את הסיכון למסירת הודאת שווא בפני חוקרי משטרה, דוגמת מאפיינים סוגסטיבייליים מסוימים או השתייכות לקבוצה מוחלשת, עובדה זו תילקח בחשבון בהערכת מהימנות הודאתו.

(3) העדפת השימוש בשוטרים כמדובבים

מהסקירה המשווה שהובאה בפרק 3 עולה כי השימוש בעבריינים מורשעים כמדובבים הנו ייחודי לישראל. פרקטיקה זו אינה נהוגה בארצות הברית ובקנדה, שם שוטרים סמויים הם שמבצעים את פעולת הדיבוב. לרנאו וג'יטר-גדרון מציינות שחלק מהמדובבים שפוטים לעונשי מאסר ארוכים בשל עבירות חמורות, או יוצאים ובאים בשערי בתי המעצר והכלא בשל אורח חיים עברייני פעיל שהם מקיימים. מדובר במי שפועלים מתוך אינטרס אישי לקבלת כסף וטובות הנאה נוספות, ואשר הצלחתם, הנמדדת במידה רבה ביכולתם להשיג הודאות מחשודים, תבטיח את המשך העסקתם כמדובבים ואת זרם טובות ההנאה הכרוכות בכך. משכך נוצרת מוטיבציה ברורה של המדובבים להצליח לדלות הודאות מחשודים.¹⁹¹ המאמצים לשכנע את החשוד להודות כוללים הפעלת מניפולציות מורכבות, התחזות של המדובבים לעבריינים "כבדים" והפעלת מערך לחצים שכולל איומים או ביזוי של החשוד ולחלופין, לקיחת "חסות" על החשוד, יצירת קירבה, והדחתו להצטרף לעולם

¹⁸⁹ מרדכי לוי, לעיל ה"ש 183.

¹⁹⁰ ג'יטר גדרון ולרנאו, לעיל ה"ש 65. לגישתם של סנג'ירו והלפרט, ראו מרדכי הלפרט ובוטו סנג'ירו "מכשל החלפת ההתננות להרשעה מוטעית על סמך הודאה - סולימאן אל עבד כמקרה מבחן" **מחקרי משפט** כו 733 (2010); בוטו סנג'ירו ומרדכי הלפרט "בכל זאת היפוך במעמד ההודאה - תשובה לתגובתם של מנשה ואוצרי" **מחקרי משפט** כז 529 (2011).

¹⁹¹ ג'יטר גדרון ולרנאו, שם.

העברייני, שהמדובב שולט בו לכאורה.¹⁹² כל אלו עלולים להגדיל את הסיכון לכך שחשוד חף מפשע יודה בפני המדובב בעבירה, מתוך חשש או מתוך רצון לענות על ציפיותיו ולרכוש את אמונו.

לפיכך, חוקרים מסוימים הציעו לזנוח את השימוש בעבריינים כמדובבים ולהשתמש לצורך כך בשוטרים בלבד,¹⁹³ או לחלופין, להבחין בין מדובבים משטריים לבין מדובבים-עבריינים לעניין משקל ההודאה, ולהתייחס ביתר חשדנות להודאות המופקות על-ידי האחרונים.¹⁹⁴

מנציגי המשטרה בוועדה נמסר כי לאחר בדיקה, נמצא שאין היתכנות פרקטית להפסקת השימוש במדובבים שאינם שוטרים, וזאת מכמה סיבות. ראשית, העסקת שוטרים כמדובבים היא יקרה בהרבה מהעסקתם של אזרחים ומבחינה תקציבית ספק אם ניתן לעמוד בכך. שנית, אין שוטרים רבים המוכנים לקחת על עצמם תפקיד זה, בשל ריבוי הקשיים והאתגרים הכרוכים בו. שלישית, הפרוצדורה של העסקת שוטרים בתפקיד זה מורכבת יותר ולוקחת זמן רב, בשל המיעוט בכוח האדם והעובדה שהעסקת שוטרים כמדובבים באה על חשבון משימותיהם האחרות.

מהסקירה בפרק 2 עולה, כי נהלי המשטרה קובעים כיום הגבלות מסוימות על השימוש בעבריינים כמדובבים, תוך איסור על גיוסם של אנשים שמכורים לסמים או שהורשעו בעבירות מרמה. החוזה עם המדובב אף מאפשר תגמול כספי בלבד ואינו מאפשר להבטיח למדובב טובות הנאה אחרות, כגון הקלה בעונש או בתנאי המאסר. תגמול כספי זה הנו קבוע וניתן עבור ימי הפעלתו של המדובב, כמו גם עבור ימי עדותו ושעות הכנתו לעדות ככל שהוא מעיד במשפט, ואין הוא מותנה בהשגת הודאה או בהשגת מידע אחר שיש בו כדי לסייע בפענוח התיק. עם זאת, נראה שאין בכך כדי לאיין לחלוטין את החשש המוגבר להפרת הכללים על ידי מי שאינו שוטר ואף הורשע בעבר בעבירה פלילית. לפיכך, סבורה הוועדה שככלל, יש עדיפות להפעלתם של שוטרים כמדובבים. הוועדה ממליצה שבמקרים שבהם הודה החשוד בפני מדובב שהנו בעל עבר פלילי קודם, ויש צורך בבחינה של מהימנותו של המדובב (למשל, בשל פגמים באיכות התייעוד של פעולת הדיבוב), יהיה לכך משקל בהערכת מהימנות המדובב.

עוד ממליצה הוועדה כי מדובבים יעברו תדרוך מפורט בטרם יחלו בעבודתם, שיכלול את כלל ההיבטים הצריכים לעניין ואת כללי המותר והאסור ברוח המלצות הוועדה.

(4) דיבוב "מוכוון-מידע" והימנעות משיטות "מוכוונות-אשם"

כאמור, בקנדה ובניו זילנד נהוג מודל של דיבוב "פסיבי", שבמסגרתו נאסר על המדובב לנסות לשכנע את החשוד למסור הודאה. כמה חוקרים הביעו תמיכה באימוץ מודל זה גם בישראל.¹⁹⁵ פלסר, למשל, מציע לשלב את גישתו של בית-המשפט העליון הקנדי במערכת המשפט הישראלית, לאור הדמיון בין הצ'רטר הקנדי לבין חוק יסוד: כבוד האדם וחירותו. לטענתו, גישתו של בית המשפט העליון, המתירה שימוש במדובב כל עוד מדובר בתחבולה סבירה שאינה פוגעת בזכותו של החשוד לחיסיון מפני הפללה עצמית, תואמת את גישתו של מקבילו הקנדי.¹⁹⁶ גם לרנאו וג'יטר-גדרון סבורות כי במסגרת האיזון שיש לערוך בין הצורך לנהל חקירה אפקטיבית לבין שמירה על זכויות הנחקרים, ראוי לאמץ את הסטנדרט האירופי והקנדי, שלפיו נאסר על גורמי החקירה ליזום פעולות לצורך קבלת מידע מחשוד במסגרת חקירה גלויה. לעמדתן, דרך חקירה זו תפחית את

¹⁹² שם.

¹⁹³ בטיחות מפני הרשעת חפים מפשע, לעיל ה"ש 174, בעמ' 170 – 173.

¹⁹⁴ מרדכי לוי, לעיל ה"ש 183.

¹⁹⁵ ראו, למשל, בטיחות מפני הרשעת חפים מפשע, לעיל ה"ש 174, בעמ' 170 – 173; ג'יטר גדרון ולרנאו, לעיל ה"ש 65; ניר פלסר, "תיחום גבולות השימוש במדובבים משטריים סמויים לאור חוק יסוד: כבוד האדם וחירותו", מאזני משפט ג (תשס"ה).

¹⁹⁶ פלסר, שם.

המניפולציות המופעלות על חשודים המבקשים להימנע מהפללה עצמית ואת החשש מפני הודאות שווא. לכל הפחות, יש לקבוע כללים ברורים למידה שבה ניתן להשתמש במדובבים כדי לייצר מניפולציות שכל מטרתן לגרום לחשוד למסור גרסה מפלילה.¹⁹⁷ ואילו לוי סבור שככלל, יש מקום להבחין בין מדובבים פעילים לסבילים, ולנקוט זהירות מיוחדת לגבי הודאות המופקות על-ידי הראשונים, באשר הן בעייתיות במיוחד.¹⁹⁸

פסיקתו של בית המשפט העליון הקנדי, המבחינה בין דיבוב פסיבי לאקטיבי, עושה כן על בסיס הנימוק שלפיו דיבוב אקטיבי, במהותו, קרוב יותר לחקירה מאשר למצב שבו שני חברים לתא המעצר משיחים לפי תומם, ולפיכך מהווה פגיעה בזכות השתיקה של העצור. רציונל זה נגזר כאמור ממעמדה של זכות השתיקה ולא מהסיכון להודאות שווא, אשר הקשר בינו לבין מידת ה"אקטיביות" של הדיבוב טרם נבדק במחקר המדעי. בנוסף, מהמחקר המועט שנערך בנוגע להפעלת מדובבים בקנדה עולה כי קיים קושי להבחין בין דיבוב אקטיבי לפסיבי וכי כתוצאה מכך מדובבים מתקשים לפעול בהתאם לכללים שקבע בית המשפט העליון, עובדה שאף מובילה לעיתים לפסילת ההודאות שגבו.¹⁹⁹ בהרצאתו בפני הוועדה, טען מר ג'יימס קלובר כי ניתן להנחות את המדובבים בהתאם לכללים שהותוו בפסיקה ולהגביל בכך את מידת האקטיביות שלהם, אך הסכים שישנן פעולות המצויות בתחום ה"אפור", או כאלה שלא ניתן להעריך מראש האם בית המשפט היה מאשר את חוקיותן.²⁰⁰ לאור זאת, נראה שקו הגבול בין דיבוב אקטיבי לדיבוב פסיבי אינו כה ברור והאבחנה בין השניים לא תמיד תהיה מועילה לצורך קביעת גבולות המותר והאסור בפעולת הדיבוב.

לעומת זאת, הוועדה סבורה כי האבחנה בין דיבוב "מוכוון-אשם" לדיבוב "מוכוון-מידע" עשויה לסייע בהגדרת מטרותיה של פעולת הדיבוב ובהבהרת מטרה זו למי שמשמשים כמדובבים, באופן שיקטין את הסיכון להודאות שווא. זאת, בהתבסס על המחקר המדעי המקיף, העוסק בהשפעתן של שיטות חקירה מוכוונות-אשם על סיכון זה. הגם שמחקר זה עסק בשיטות הנהוגות בחקירות משטרה, נראה שהמאפיינים של חקירות משטרה מוכוונות-אשם אשר מגדילים את הסיכון להודאות שווא עלולים לבוא לידי ביטוי גם בפעולת הדיבוב. למשל, במסגרת "תרגיל פרקינס" בארצות הברית, נמצא כי השוטרים הסמויים המשמשים כמדובבים מתמקדים במטרה של גביית הודאה ומפעילים לשם כך מאמצים ניכרים.²⁰¹ בדומה למחקרים שהראו כי חקירות משטרה מוכוונות-אשם מאופיינות לעיתים בשאלות מנחות מצד החוקרים ובזליגה של מידע מוכמן מחוקר לנחקר,²⁰² גם ב"תרגיל פרקינס" נמצא ששאלות ואמירות של המדובבים עלולות להטות את גרסתו של החשוד. כך, ב-22 התיקים שבחנו אולסקיוויץ' ואחרים, נרשמו 23 מקרים שבהם מדובבים השתמשו בשיטת השאלות ה"היפוטיטיות", ונמצא כי שאלות אלו עלולות היו להנחות את החשודים למסור תשובות ספציפיות.²⁰³ דיוויס ואחרים מצאו גם הם שמדובבים נוהגים להנחות חשודים ולהציע להם תרחישים שונים, באופן שעלול לעודד את החשוד לחזור על גרסת המדובב או להציע ספוקלציות שונות ללא בסיס עובדתי, וכן לגרום לזליגה של פרטים מוכמנים שימצאו את דרכם בהמשך להודאת החשוד.²⁰⁴

בנוסף, הגם שיכולתם של מדובבים להפעיל תחבולות חקירה הנהוגות בשיטות "מוכוונות-אשם", שנמצא כי הן מגדילות את הסיכון להודאות שווא, מוגבלת מזו של חוקרי משטרה, הניסיון מלמד שמדובבים מנסים להשפיע על חשודים בדרך זו. כך, בארצות הברית, מצביעים דיוויס ואחרים על נקודות הדימיון בין חקירה משטרתית

¹⁹⁷ ג'יטר גדרון ולרנאו, לעיל ה"ש 65.

¹⁹⁸ מרדכי לוי, לעיל ה"ש 183.

¹⁹⁹ לדוגמאות ראו Khoday, לעיל ה"ש 79, בעמ' 60 והילך.

²⁰⁰ פרוטוקול מיום 15.10.2024, לעיל ה"ש 117.

²⁰¹ Davis et al, לעיל ה"ש 83, בעמ' ; Oleszkiewicz et al, לעיל ה"ש 6.

²⁰² Brandon L. ; Brandon L. Garret, *The Substance of False Confessions*, 62(4) STANFORD LAW REVIEW 1051 (2010).

²⁰³ Garret, *Contaminated Confessions Revisited*, 101 VIRGINIA LAW REVIEW 395 (2015).

ראו גם WOODY & FORREST, לעיל ה"ש 152, העמ' 160 – 161.

²⁰³ Oleszkiewicz et al, לעיל ה"ש 6, בעמ' 11.

²⁰⁴ Davis et al, לעיל ה"ש 83, בעמ' 436 – 437.

רגילה לבין "תרגיל פרקינס" וטוענים שחלק מגורמי הסיכון הקיימים במסגרת חקירות משטרה קיימים גם במסגרת התרגיל.²⁰⁵ מדובבים עושים שימוש בשיטות הדומות לתרגילי מקסימיזציה, כגון הדגשת מצבו המשפטי הקשה של החשוד והעונש החמור הצפוי לו אם יורשע, תוך שהתייעצות עם המדובב ורקחת תכנית שתסייע לחשוד לחמוק מהדין מוצגות בתור תקוותו היחידה של החשוד.²⁰⁶ כן נעשה שימוש בתרגילים המזכירים תרגילי מינימיזציה, שבמסגרתם מבקש המדובב לשכנע את החשוד שלהודאה בפני המשטרה לא יהיו בהכרח השלכות משפטיות חמורות.²⁰⁷

לעומת המודל האמריקאי להפעלת מדובבים, נראה שהמודל הקנדי מבקש לאמץ מודל מוכוון-מידע, שבמסגרתו המטרה המוגדרת למדובב איננה גביית הודאה, אלא השגת אינפורמציה מהימנה הנוגעת לתיק החקירה. מר קלובר הדגיש בהצאתו כי מדובבים אינם מונחים לפעול להשגת הודאה ושהוא עצמו אף נהג להבהיר להם כי אין זו מטרתם. תחת זאת, פעולת הדיבוב נועדה לרוב להשיג מידע ספציפי וממוקד הנוגע לתיק החקירה, והדבר אף תורם להגבלת משך הדיבוב.²⁰⁸

מהסקירה של משטרת ישראל בפני הוועדה עולה שככלל, השגת הודאה אינה מוגדרת כמטרתה של פעולת הדיבוב, וחל איסור להתנות את התגמול הכספי המובטח למדובב בהשגת הודאה או ראיות מפלילות אחרות. נציגי המשטרה מסרו לוועדה שהאפקטיביות של פעולת הדיבוב נמדדת בהצלחת המדובב להפיק מידע רלוונטי, בין אם מידע זה תומך באשמת החשוד ובין אם לאו. כך, הנתונים המראים כי פעולת הדיבוב מובילה לגילוי מידע רלוונטי בכ-30% מהמקרים, מתייחסים לכל מקרה של התקדמות בחקירה בזכות המידע שמסר החשוד למדובב, וזאת גם כשמדובר במידע השולל את מעורבות החשוד בעבירה. עם זאת, מהתיקים שנסקרו בפרק 2 ומהתיקים החדשים יותר שהציגה הסנגורית הציבורית בפני הוועדה, עולה כי מדובבים פועלים לעיתים בהתאם למודל מוכוון-אשם, כשניכר שמטרתם המרכזית היא לשכנע את החשוד להודות במיוחס לו, וזאת באמצעות הצעת תרחישים "מזכים", או ניסיונות לשכנע את החשוד שמצבו המשפטי קשה והודאה הנה המוצא הכדאי ביותר עבורו.²⁰⁹ גם נציגי המשטרה בוועדה סברו כי בתיקים אלו נפלו תקלות, והסכימו שניתן לעשות צעדים נוספים אשר יבהירו למדובבים כי מטרתם הנה השגת מידע מהימן שיקדם את החקירה ולא דווקא מידע מפליל הקושר את החשוד לעבירה. עם זאת, נכון להיום רשימת האיסורים והתנאים הנכללים בחוזה עם המדובב אינה כוללת איסור מפורש על טכניקות מסוג זה, אלא איסורים על התערבות בתחום של הייעוץ המשפטי, למשל באמצעות השפעה בעניין בחירת סגור או מתן עצה משפטית מניסיונו או מהידע הכללי של המדובב כן קיימים בהסכם איסורים על הפעלת אמצעי לחץ, אלימות או השפעה בלתי הוגנת, והנחיה להימנע ממתן הבטחות לחשוד בשם המשטרה.

הוועדה ממליצה לאמץ מודל "מוכוון-מידע" להפעלת מדובבים, שבמסגרתו יובהר למדובב, כחלק מההנחיות הניתנות לו, כי מטרת הדיבוב הנה השגת אינפורמציה מהימנה הנוגעת לתיק החקירה, אשר עשויה לקשור את החשוד לעבירה אך עשויה גם לשלול את הקשר שלו לעבירה. במסגרת ההנחיות, יושם דגש על שיטות תשאול שמטרתן יצירת יחסי אמון בין המדובב לחשוד, ויחול איסור על שימוש בשיטות שמטרתן להפעיל לחץ פסיכולוגי על החשוד כדי שימסור הודאה, או ליצור אווירה מאיימת בתא המעצר, או יחסי שליטה בין המדובב לחשוד. בנוסף, תודגש חובת המדובב להימנע מהבניית גרסתו של החשוד או מניסיון לשכנעו בדרכים שונות לאמץ הסבר או מניע לביצוע העבירה שיש בהם לכאורה כדי להקל במצבו המשפטי. כן ראוי להימנע משיטות חקירה אחרות אשר נמצא במחקר כי הן מגדילות את הסיכון להודאות שווא, כגון ניסיון של המדובב

²⁰⁵ שם, בעמ' 425 – 428, 436 – 435.

²⁰⁶ שם, בעמ' 431 – 433.

²⁰⁷ שם, בעמ' 434.

²⁰⁸ פרוטוקול מיום 15.10.2024, לעיל ה"ש 117.

²⁰⁹ ראו ה"ש 28 – 29 לעיל.

לשכנע את החשוד שמצבו המשפטי חמור ושמסירת הודאה היא המוצא היחיד שנותר לו, או לשקר לחשוד כי ידוע לו על קיומן של ראיות מפלילות נגדו. במקרים שבהם התנהלותו של המדובב חרגה ממודל זה והנאשם הודה בפניו, סבורה הוועדה כי עובדה זו צריכה לקבל משקל ממשי בהערכת מהימנות ההודאה, בהתאם לנסיבות העניין.

(5) תנאי ומשך הדיבוב

ממידע שמסרו נציגי המשטרה לוועדה עולה שככלל, משך הדיבוב הממוצע בישראל אינו עולה על ימים בודדים. עם זאת, מהסקירה בפרק 3 עולה שמשך הדיבוב הנהוג בארצות הברית ובקנדה הנו קצר מזה הנהוג בישראל, ושהמצב בישראל, שבמסגרתו אין למעשה מניעה כי מדובב ישהה עם חשוד במשך ימים רבים בתא המעצר, הנו חריג. לכך יש להוסיף, כי הדיבוב נערך בתנאי מעצר שהנם קשים מטבעם ויש בהם כדי לתרום ללחץ ולתחושת הבידוד של החשוד. הספרות המחקרית, המצביעה על קשר בין תנאי חקירת המשטרה ומשכה לבין מידת הסיכון להודאות שווא,²¹⁰ מעוררת חשש כי בתנאים אלו, גם שיח ארוך ואינטנסיבי עם המדובב עלול לתרום להחלטתו של חשוד חף מפשע להודות בעבירה.

לאור זאת, ממליצה הוועדה כי משך פעולת הדיבוב ומאפייניה יקבלו משקל בהערכת מהימנות ההודאה, וזאת בשים לב לכלל נסיבות העניין, לרבות תנאי מעצרו של החשוד ומידת הקשר שלו עם העולם החיצון.

5. אמצעים נוספים להתמודדות עם החשש להודאת שווא בפני מדובב

פיקוח ובקרה על הפעלת מדובבים

כאמור בסקירה בפרק 2, בשנים האחרונות נערכו שינויים בנהלי המשטרה שמטרתם בין היתר להגביר את הפיקוח והבקרה על הפעלת מדובבים. כך, כל הפעלה של מדובב דורשת כיום את אישור ראש מחלקת איסוף בחטיבת המודיעין, ובמהלך פעולת הדיבוב שוטר מפקח על הפעולה מעמדת פיקוח. עם זאת, נציגי המשטרה בוועדה סברו שיש מקום להגביר את הפיקוח על פעולת הדיבוב בזמן אמת. לאור זאת הוצע, כי בעמדת הפיקוח וההאזנה על הנעשה בתא המעצר יוצב שוטר שתפקידו להבטיח את תקינות הליך הדיבוב בזמן אמת וכן לשמור על ביטחונם של המדובב בתא המעצר. לשם כך תקים משטרת ישראל בחוליית המדובבים הארצית יחידה ייעודית, שאנשיה יעברו הדרכות והכשרות בנושא ויהיו תחת פיקוד מפעילי מדובבים במחוזות. בנוסף, נשקלת אפשרות ההעברה של מערך המדובבים כולו לחטיבת המודיעין במשטרה, וזאת לעומת המצב כיום, שבו השוטרים האחראיים על הפעלת מדובבים כפופים לקצין המדובבים הארצי ברמה המקצועית בלבד, ואילו מבחינה פיקודית הם כפופים למחוזות המשטרה. כך הפיקוח על הפעלת המדובבים יעשה ברמה הארצית.

בהתאם להצעת משטרת ישראל, ממליצה הוועדה כי תוקם בחוליית המדובבים הארצית יחידה ייעודית, לשם פיקוח על פעולת הדיבוב בזמן אמת, בהתאם למודל המוצע. אותם בעלי תפקיד יאיישו באופן בלעדי את עמדת ההאזנה והפיקוח לכל אורך פעולת הדיבוב, יתעדו את פעולת הדיבוב ביומן העמדה ויתריעו בזמן אמת במקרים של סטייה מהנהלים. יומן העמדה ישמש חומר ראיות, בכפוף לדיני החיסיון הרגילים. צוות זה יהיה מנותק מצוות החקירה (לפני, בעת ואחרי ההפעלה) ולא יכיר את פרטי החקירה.

בהתאם להצעת פרקליטות המדינה, ממליצה הוועדה על הגברת שיתוף הפעולה והבקרה בתחום הפעלת המדובבים בין המשטרה והפרקליטות, באמצעות הקמת פורום מקצועי בתוך הפרקליטות אשר יהיה

²¹⁰ דוח ביניים דוח ביניים בנושא הודאות שווא בחקירה, לעיל ה"ש 7, בפרק ג'4).

אחראי על תחום ידע זה. בפורום יהיה נציג בכיר מכל מחוז של הפרקליטות, אשר ישמש גם כסמכות מקצועית בתוך המחוז בתחום המדובבים. הפורום יעמיק את שיתוף הפעולה הקיים עם המשטרה בתחום זה, יפעל להגברת המידע העובר בין המשטרה והפרקליטות בנוגע להפעלת מדובבים בכלל, ולמקרים שבהם נפלו פגמים בהפעלת מדובב בפרט. הפורום ידווח באופן שוטף למשנה לפרקליט המדינה (עניינים פליליים) ולפי הצורך גם לפרקליט המדינה.

הוועדה ממליצה כי במסגרת הערכת מקצועיותו של מדובב על ידי המשטרה יילקחו בחשבון, בין היתר, גורמים כגון עמידתו של המדובב בנהלי המשטרה או הפרתם, ביקורת שנכתבה בפסיקת בתי המשפט על התנהלותו ככל שזו הובאה לידיעת המשטרה ומקרים שבהם ידוע למשטרה כי הוחלט שלא להגיש כתב אישום בשל פגמים שנפלו בהתנהלותו.

תיעוד חזותי/קולי של החקירה

בניגוד לחקירות משטרה רגילות, שמתועדות באיכות גבוהה יחסית וחלקן בהקלטת וידאו-אודיו, השיח בין חשודים למדובבים בתא המעצר, בישראל ובמדינות אחרות, אינו מתועד לרוב בתיעוד חזותי. בארה"ב, "תרגילי פרקינס" מתועדים לרוב באמצעות הקלטת אודיו בלבד, אשר נוטות להיות באיכות ירודה בשל רעשי רקע רבים בתא המעצר. כתוצאה מכך, בשלב המשפט יש ויכוחים רבים בין התביעה להגנה בנוגע לדברים המדוברים שנאמרו על ידי החשוד, בית המשפט מתקשה לבקר את ההודאה ומהימנותה, וקיים חשש מוגבר כי הודאות שווא יובילו להרשעות שווא.²¹¹ בקנדה, מסר מר קלובר כי במקרים רבים תיעוד השיח בין חשוד למדובב נערך בכתב בלבד, אף ללא הקלטת אודיו.²¹² (אם כי מתכתובת שערך מרכזת הוועדה עם קצין משטרה אחר ששירת במחוז אדמונטון בקנדה, מר ג'ון טדשיני, עולה כי השיח מתועד לרוב בהקלטת אודיו ובמקרים חריגים אף בהקלטת וידאו).²¹³

מספר חוקרים הציעו להקפיד כי השיחה בין החשוד למדובב תתועד בתיעוד חזותי ולא בהקלטת אודיו בלבד, כפי שכאמור נהוג כיום. כך, לוי מציע שסרט התיעוד החזותי יימסר להגנה תוך טשטוש פני המדובב, כדי לשמור על חסיון המדובב, אך יוצג לבית-המשפט ללא טשטוש. זאת, מכיוון שרק בעזרת התיעוד החזותי אפשר להיווכח בתמונה המלאה של נסיבות ההודאה, כגון אם המדובב פונה לנאשם בתנועות גוף מאיימות.²¹⁴ גם לרנאו וג'יטר-גדרון טוענות שתיעוד המפגש בין המדובבים לבין החשודים הוא כלי חשוב למנוע מניפולציות, שקרים והטעיות מצד המדובב, אך ההסתפקות בתיעוד האודיו של המפגש מונעת התרשמות ישירה מההתנהלות בתא ואינה מאפשרת לבחון את התקשורת הלא מילולית וסימני הגוף שהדוברים החליפו ביניהם. כך, בפרשת חייבטוב, שבה באופן חריג הועבר לידי הסניגוריה תיעוד וידאו של רוב החקירה, נחשפו מחדלים רבים בפעולת הדיבוב אשר חלקם הובילו בסופו של דבר לפסילת הודאת המערער. לרנאו וג'יטר-גדרון טוענות שללא תיעוד הווידאו, לא ניתן היה להוכיח חלק משמעותי מהפגמים בפעולת הדיבוב.²¹⁵ בהרצאתה בפני הוועדה מיום 30.5.2024, חזרה פרופ' לרנאו על עמדתה כי זיכוי של חייבטוב לא היה מתאפשר ללא תיעוד זה.²¹⁶ גם בפרשת **זדורוב**, שבה תועדה פעולת הדיבוב בתיעוד חזותי באופן חריג, נסב חלק מהדיון על מהימנות ההודאה סביב נתונים שעלו מהתיעוד החזותי של האינטראקציה עם המדובב.²¹⁷

²¹¹ Davis et al, לעיל ה"ש 83, בעמ' 427 – 428.

²¹² פרוטוקול מיום 15.10.2024, לעיל ה"ש 117.

²¹³ שיחה עם ג'ון טדשיני, לעיל ה"ש 118.

²¹⁴ מרדכי לוי, לעיל ה"ש 183.

²¹⁵ ג'יטר גדרון ולרנאו, לעיל ה"ש 65, בעמ' 6 – 7. כך, למשל, לא ניתן היה לעמוד על המידה שבה נעשה שימוש בסמים בתא המעצר ועל טיב היחסים המדויק בין המערער לבין המדובב.

²¹⁶ פרוטוקול הוועדה הציבורית למניעת הרשעות שווא ותיקונן מיום 30.5.2024.

²¹⁷ ע"פ 7939/10 **זדורוב נ' מדינת ישראל** (23.12.2015). ראו למשל בפסקאות 99 – 101 לפסק דינו של השופט דנציגר.

לכך יש להוסיף, כעולה הן מהפסיקה²¹⁸ והן מתיקים שהוצגו בפני הוועדה על ידי הסנגוריה הציבורית,²¹⁹ כי במקרים מסוימים איכותן של הקלטות האודיו ירודה, כאשר לא ניתן לשמוע בהן אמירות מסוימות של החשוד או שקיימים בהן רעשי רקע רבים. בתיקים מסוימים אף טען המדובב כי חלקים משיחתו עם חשוד נוהלו בלחש או באמצעות תנועות ידיים, כאשר בהעדר תיעוד חזותי נוצר צורך להסתמך על עדותו לעניין זה.²²⁰

מדיניות המשטרה שלא לתעד חזותית את פעולת הדיבוב נובעת כאמור מחששה של המשטרה כי תיעוד וידאו שבו מופיע המדובב יוביל לחשיפת זהותו, באופן שעלול להביא לפגיעה בחייו או בבני משפחתו, כמו גם מהחשש כי שוטרים ואזרחים יסרבו לקחת על עצמם את התפקיד בתנאים אלו וכי יהיה בכך כדי לאיין את השימוש בכלי. זאת, אפילו במידה שפניו של המדובב וכל סימן היכר ייחודי שלו יטושטשו במסגרת התיעוד שיימסר להגנה, או שיוביל לחשיפה של שיטות ואמצעי חקירה בתא המעצר.²²¹ בנוסף, קיים חשש שצילום של תא המעצר יוביל לחשיפה של שיטות ואמצעי חקירה שבהם משתמשת המשטרה. הוועדה שוחחה בנושא זה עם ד"ר רמי גיסין, מומחה לטכנולוגיה העוסק בתיעוד וידאו, שיפורו ואבטחתו, שהסביר כי האמצעים הטכנולוגיים הקיימים כיום מאפשרים לטשטש את פניו ואת דמותו של המדובב מבלי שניתן יהיה לזהותו, תוך שמירה על אמיתות תיעוד תנועות המדובב והתנהגותו. בנוסף, ישנן אפשרויות שונות לתיעוד חזותי מטושטש של המדובב שיעשה באופן בלתי הפיך, כך שלא ניתן יהיה להסיר את טשטוש דמותו של המדובב בהמשך, למשל באמצעות טכניקה של "החלקה מלאה" של התמונה שצולמה.

באשר לחשש מפני חשיפת שיטות ואמצעים, מסר ד"ר גיסין כי ניתן להתקין מצלמות זעירות ובלתי נראות בכל חלל התא. כך יתאפשר תיעוד דינמי של המתרחש בתא באמצעות שימוש במצלמות שונות ושינוי מתמיד של זוויות הצילום בהתאם לפעולת החקירה המתבצעת, באופן שימנע חשיפת שיטות ואמצעים של המשטרה.²²²

לעמדת משטרת ישראל, אמצעים אלו אינם מספקים, שכן אין הם נותנים מענה לחשש הבסיסי של דליפת סרטון הוידאו-אודיו המקורי, אשר טרם עבר טשטוש באמצעים טכנולוגיים. ראש חטיבת המודיעין במשטרת ישראל, תנ"צ אושרי אבוקסיס, הופיע בפני הוועדה והסביר כי מנקודת מבטה של המשטרה, לא ניתן להפיג חשש זה גם במידה שהתיעוד החזותי לא יימסר לידי ההגנה אלא יועמד לעיונה במשרדי המשטרה או התביעה. זאת, מאחר שעצם קיומו של תיעוד חזותי מלא משמעותו כי לא ניתן להבטיח בוודאות מספקת שתיעוד זה לא ידלוף החוצה. יתרה מכך, משיח עם שוטרים המשמשים כמדובבים עולה כי הם לא יסכימו להמשיך בתפקיד זה כאשר הם יודעים שהם מצולמים בעת שהותם בתא המעצר מחשש לביטחונם ולפרטיותם, וסביר כי גם היענותם של אזרחים לשמש כמדובבים תפחת משמעותית בתנאים אלו. זאת, בשעה שגם כיום נתקלת המשטרה בקושי רב לגייס מדובבים ובעיקר מדובבים שהנם שוטרים. לפיכך, מסר תנ"צ אבוקסיס כי הוא מעריך שאם המשטרה תחויב בתיעוד חזותי-קולי של פעולת הדיבוב, הדבר עלול בסבירות גבוהה להביא לצמצום משמעותי של כלי זה עד כדי ביטולו למעשה.²²³

אין מחלוקת, כי תיעוד אודיו בלבד אינו משקף באופן מלא וברור את ההתרחשות המלאה בין המדובב לחשוד. מפסיקת בתי המשפט לאורך השנים עולה כי השיח בין המדובב לחשוד כולל לא אחת שימוש בתנועות ידיים,

²¹⁸ ראו, למשל, אבו עזא, לעיל ה"ש 58, בפסקה 5 לפסק דינה של המשנה לנשיא נאור; ע"פ 3817/09 אזברגה נ' מדינת ישראל (16.9.2010), בפסקה 10; ע"פ 6244/12 סבאענה נ' מדינת ישראל (11.11.2015), בפסקאות 37-38.

²¹⁹ מ"ת (מחוזי מרכז) 13789-02-22 מדינת ישראל נ' גטהון ודמלאו (24.5.2022).

²²⁰ בש"פ 5612/18 גבאי נ' מדינת ישראל (23.8.2018); מ"ת (שלום י-ם) 74561-09-24 מדינת ישראל נ' מוגרבי (10.10.2024); מ"ת (מחוזי מרכז) 47381-08-18 מדינת ישראל נ' כנעאן (16.9.2018); תפ"ח (מחוזי ב"ש) 20157-08-19 מדינת ישראל נ' עשיווי (4.4.2024).

²²¹ פרוטוקול מיום 23.7.2024, לעיל ה"ש 19.

²²² פרוטוקול הוועדה הציבורית למניעת הרשעות שווא ותיקונן מיום 4.2.2025.

²²³ פרוטוקול הוועדה הציבורית למניעת הרשעות שווא ותיקונן מיום 1.4.2025.

תנועות גוף והבעות פנים כאמצעי להעברת מסרים לא מילוליים במנותק מהשיח הגלוי ביניהם. כך גם עלה מהתיקים אותם הציגה הסנגוריה בפני הוועדה.

רוב מחברי הוועדה סבורים כי תיעוד אודיו אינו מאפשר להתרשם מהיבטים חיוניים כמו שפת גוף, מחוות גופניות והדינמיקה שבין המדובב לחשוד, אשר יש בהם כדי להבהיר את ההקשר שבו נאמרים הדברים בין המדובב לחשוד. הסתמכות על תיעוד אודיו בלבד עלולה לפגום ביכולת להתרשם באופן בלתי אמצעי מגרסתו של החשוד ולעורר ספקות בנוגע לפרשנות הדברים הנאמרים בין המדובב לחשוד. איכות שמע משובשת או רעשי רקע בהקלטה, מקשים עוד יותר על ההתרשמות מהמתרחש בדיבוב.

לעומת זאת, תיעוד חזותי המתלווה לתיעוד הקולי מאפשר לקבל תמונה טובה בהרבה של פעולת הדיבוב באופן המסייע להבנה מעמיקה של ההתרחשויות ושל התנאים בהם נמסרה גרסתו של החשוד למדובב. תיעוד חזותי מפחית את הסיכון להטעויות ולפרשנויות שגויות ומשפר את היכולת לזהות הודאת שווא שנמסרה ע"י החשוד בזמן פעולת הדיבוב. כך למשל, תיעוד וידאו יציג תגובות של החשוד המושפעות מלחץ כבד או המלוות אמירות הנאמרות מתוך פחד.

לנוכח החשיבות הרבה שעשויה להיות לתיעוד חזותי-קולי לצורך הפעלת ביקורת על פעולת הדיבוב ולצורך הערכת מידת האותנטיות של הודאת חשוד בפני מדובב, **ממליצים רוב מחברי הוועדה כי המשטרה תתעד בתייעוד חזותי-קולי את פעולת הדיבוב במלואה, מרגע המפגש בין החשוד למדובב ועד לסיום פעולת הדיבוב. התייעוד יכלול את משך השהות המשותפת הכוללת של החשוד והמדובב יחד בתא, גם בפרקי הזמן שהם אינם משוחחים. יש להקפיד על תיעוד איכותי, מדויק וללא שיבושים של פעולת הדיבוב, אשר יאפשר לצדדים ולבית המשפט להתרשם באופן המיטבי האפשרי מהנעשה בדיבוב.**

עם זאת, לנוכח החשש מחשיפת זהותם של שוטרים ואזרחים המשמשים כמדובבים ומחשיפת שיטות ואמצעי חקירה, **ממליצים רוב מחברי הוועדה כי התייעוד החזותי-קולי יוגדר כחומר חקירה אך לא יימסר לידי ההגנה, אלא יועמד לעיון ההגנה במשרדי המאשימה בלבד.** זאת, בדומה לאופן שבו נוהגים כיום בחומרי חקירה שחשיפתם אסורה על פי דין, כגון חומרים המכילים תיעוד אינטימי או חקירות ילדים. בעת הצפייה בתייעוד הדיבוב ייאסר על הסניגור לעשות שימוש באמצעי העתקה, צילום או הקלטה. כמו כן ייאסר על הסניגור למסור או לחשוף פרטים שעלולים להביא לחשיפת המדובב או לחשיפת שיטות ואמצעי חקירה.

בנוסף לצפייה בתייעוד החזותי-קולי של פעולת הדיבוב במשרדי המאשימה, ההגנה תוכל לקבל לידיה עותק של התייעוד הקולי בלבד, וזאת בדומה למצב כיום.

רוב חברי הוועדה סבורים כי בכך יושג איזון ראוי בין הצורך להגן על ביטחונם של מדובבים ולהימנע מחשיפת שיטות ואמצעי חקירה לבין הצורך לאפשר ביקורת קפדנית על פעולת הדיבוב ועל הודאה או מידע מפליל הנמסרים למדובב מפי החשוד. המשטרה תפעל להבטיח את שמירת החומרים, כפי שהיא מבטיחה שמירת חומרים חסויים אחרים, שדליפתם לגורמים חיצוניים עלולה לגרום סכנה לחיי אדם או פגיעה קשה בצנעת הפרט. יוער בהקשר זה, כי המדובב שוהה יחד עם החשוד בתא המעצר, לעיתים לפרקי זמן ממושכים, כך שהחשוד עצמו חשוף ממילא לזהותו של המדובב ולמאפייניו הגופניים הייחודיים. למרות זאת, זהותו של המדובב נותרת חסויה. נראה, שתיעוד חזותי של פעולת הדיבוב, אשר הצפייה בו מתבצעת במשרדי המאשימה, לא יגדיל משמעותית את החשש לחשיפת זהותם של המדובבים מעבר לחשש הקיים כיום.

בנוסף, תוכל המשטרה לעשות שימוש באמצעים טכנולוגיים המאפשרים תיעוד דינמי של המתרחש בתא המעצר ושינוי מתמיד של זוויות הצילום בהתאם לפעולת החקירה המתבצעת, על מנת ליצור תיעוד חזותי שיש בו משום חשיפה מינימלית של שיטות ואמצעים.

לא למותר לציין, שבמקרים שבהם המדינה תסבור כי קיימת מניעה לאפשר להגנה לצפות בתיעוד החזותי-קולי אפילו בתנאים אלו, תעמוד לה האפשרות לפעול להוצאת חיסיון לטובת הציבור שימנע את מסירת התיעוד, וזאת בכפוף לדיני החיסיון הרגילים.

לעומתם, סבורים מיעוט מחברי הוועדה (משרד המשפטים – יעוץ וחקיקה והפרקליטות ומשטרת ישראל) כי מבלי להתעלם מהיתרונות הקיימים בתיעוד החזותי, הרי שטעמים כבדי משקל, ובראשם החשש לחשיפת המדובבים ופגיעה בהם, דבר אשר יביא לאיון כלי הכרחי זה במלחמה בפשיעה, הם טעמים שבגינם אין מקום לחייב את המשטרה לתעד בתיעוד חזותי את פעולת הדיבוב. עמדה זו גובשה לאחר דיונים רבים שקיימה הוועדה בהרכב מלא וכן בהרכב מצומצם עם גורמי משטרה, וכן לאחר דיונים שהתקיימו מחוץ לוועדה על ידי גורמי אכיפת החוק.

לעמדת המיעוט, ככל שתוטל חובה לתיעוד חזותי, המשמעות תהא איון הכלי של הדיבוב ככלי חקירתי, כלי אשר אף הפסיקה הכירה בחשיבותו להתמודד עם המכשולים שמציבה הפשיעה המתוחכמת בפני גורמי אכיפת החוק. כאמור בסקירה לעיל, התיעוד חזותי והחשש האינהרנטי מחשיפת המדובב שהוא נושא עמו, יביאו לכך כי שוטרים ואזרחים לא יסכימו לשמש כמדובבים, באופן מובן. עמדת המיעוט סבורה כי נוכח מצב הפשיעה החמור במדינה והקשיים עימם מתמודדת משטרת ישראל, לא ניתן לקבל מצב שכזה. מדובר בכלי חקירה שלא ניתן לוותר עליו. גורמי אכיפת החוק אף שוכנעו כי לא ניתן למצוא פתרון טכנולוגי אפקטיבי שיוכל להבטיח הגנה על חיי המדובבים ולמנוע את חשיפתם, וכי אף אם ימצא כזה, בתי המשפט יורו במקרים רבים על העברת המקור להגנה, למרות החשש לחשיפת המדובב ולסיכונו כתוצאה מכך, וזאת הגם שאין בכך כדי לסייע באופן ממשי להגנתו של הנאשם.

עוד סבורה עמדת המיעוט כי על אף היתרונות של הוספת תיעוד חזותי על התיעוד הקולי הקיים, הרי שאין מקום להפריז בטיב ואיכות המידע המתקבלים בתיעוד חזותי לעומת התיעוד הקולי. לדידה של עמדת המיעוט, תיעוד קולי איכותי מספק את הרוב המוחלט של המידע הנדרש לצורך קבלת תמונה ראויה בדבר התנאים בהם ניתנה ההודאה בפני המדובב. המקרים בהם דווקא התיעוד החזותי יספק מידע מכריע שלא עלה מהתיעוד הקולי אינם רבים, וממילא – מידע זה יכול לבוא גם מהנאשם עצמו. משכך, לעמדת המיעוט, את החסרונות של הוספת התיעוד החזותי יש לשקול גם על רקע העובדה שבתיעוד הקולי הקיים יש כדי לשפוך אור רב, ולרוב מספק, על אשר התרחש בתא.

באיזון שבין הנזק הקשה ליכולות החקירה של המשטרה והסכנה הברורה לאיון כלי זה, ובין "תוספת" המידע המתקבלת בתיעוד חזותי לעומת תיעוד קולי, סבורה דעת המיעוט כי יש בהצעותיה האחרות של הוועדה שהתקבלו פה אחד, ובכללן הצעת המשטרה לחיזוק משמעותי של מערך הפיקוח והבקרה, להוות פתרון ראוי ומאוזן בנסיבות העניין. הצעות אלה מצמצמות במידה רבה את החשש להודאות שווא במסגרת פעולת הדיבוב, מבלי להעמיד בסכנה את חיי המדובבים והמקורבים להם. מנגנון הפיקוח והבקרה שהוצע, שמאפשר בקרה רציפה בזמן אמת על פעולת התיעוד, מהווה לדעת המיעוט חלופה ראויה ומידתית לתיעוד החזותי אשר תסייע לשימורו של כלי חשוב זה למאבק בפשיעה החמורה ובכלל. עמדת המיעוט שקלה את הצעת הרוב כי צפייה בתיעוד הוידאו תעשה במשרדי המאשימה, אולם לאחר שמיעת גורמי המשטרה גם בעניין זה השתכנעה כי הצעה זו לא תוכל לאיין את החששות שהוצגו על ידי נציגי המשטרה מחשיפת המדובבים.

א. המידע הנמסר להגנה אודות המדובב והפעלתו

אמצעי נוסף העשוי לסייע בביקורת על התנהלות המדובב ובהערכת מהימנותו הנו המידע הנמסר להגנה במסגרת חומר החקירה. בכמה ממדינות ארצות הברית, למשל, אומצה בשנים האחרונות חקיקה הקובעת

חובות גילוי רחבות בנוגע למודיעים בכלא שאינם שוטרים ("jailhouse informants").²²⁴ כך, במדינת קונטיקט ובמדינת אילינוי אומצה בשנת 2019 חקיקה הקובעת כי על התביעה למסור לנאשם מידע מלא אודות עברו הפלילי של המודיע, מידע בנוגע לטובות הנאה שניתנו למודיע או שעשויות להינתן לו בעתיד בתמורה לעדותו, מידע אודות הדברים שמייחס המודיע לחשוד ומידע אודות תיקים קודמים שהעיד בהם, לרבות מקרים שבהם חזר בו מעדותו.²²⁵ החקיקה באילינוי אף מחייבת את התביעה למסור להגנה כל אינפורמציה נוספת העשויה להשליך על מהימנות המודיע.²²⁶ בנוסף, קובעת החקיקה בשתי המדינות כי בית המשפט יקיים הליך מקדים לבחינת קבילות עדות המודיע, אלא אם הנאשם ויתר על כך.²²⁷ חובה דומה אומצה גם במדינת וושינגטון²²⁸

במדינת נבאדה התקבל בשנת 2023 תיקון חקיקה המרחיב את חובות הגילוי של התובע, וקובע כי יש לגלות להגנה את המידע הבא: (1) סיכום העבר הפלילי של המודיע; (2) עותק של ההסכם שנערך עם המודיע; (3) מידע על כל טובת הנאה שניתנה למודיע בתמורה לעדותו; (4) סיכום של כל אמרה או מידע שמסר הנאשם למודיע, לרבות כל אמרה מפלילה של הנאשם שעליה דיווח המודיע למשטרה; (5) פרטים על מקרים שבהם חזר בו המודיע מעדותו; (6) מידע על תיקים קודמים שבהם העיד המודיע ועל טובת הנאה שניתנה למודיע באותם תיקים. החוק מוסיף וקובע שאם מצא בית המשפט כי גילוי המידע עלול לחשוף את המודיע לפגיעה גופנית משמעותית, רשאי בית המשפט להורות כי המידע יימסר לסגורו של הנאשם בלבד, ולא לנאשם עצמו או לכל אדם אחר. בנוסף, החוק מחייב את התביעה לנהל רישומים מסודרים ומלאים של כל התיקים שבהם העיד המודיע – רישומים שהנם חסויים ואינם נחשבים למידע ציבורי.²²⁹ תיקון חקיקה משנת 2024 במדינת אוקלהומה קובע את אותן חובות גילוי, למעט החובה למסור להגנה עותק של ההסכם המלא שנערך עם המודיע, וכן נקבע בו כי יש למסור להגנה כל מידע הרלוונטי למהימנות המודיע. גם תיקון חקיקה זה מחייב את התביעה לנהל מרשם מסודר של כל התיקים שבהם העיד המודיע.²³⁰

בישראל, לרנאו וג'יטר-גדרון מציעות לפרסם את כלל ההנחיות המתייחסות למסגרת הנורמטיבית להפעלת מדובבים, וכן לקבוע כללים להעברת מידע מלא על המדובב לידיעת סניגורים ובתי המשפט. לגישתן, במסגרת כללים אלו יש לחייב את המשטרה לרכז מידע על היקף העבודה של כל אחד מהמדובבים עמם היא עובדת ולהעבירו לידיעת ההגנה ובתי המשפט. המידע יתייחס, בין היתר, למשך זמן עבודת המדובבים עם המשטרה ולעבירות פליליות שביצעו לפני תקופה זו ובמהלכה (גם אם הוחלט לא לחקור אותם או לא להעמידם לדין); למספר הפעמים שנעשה שימוש בשירותיו של המדובב בעבר; למכלול טובות הנאה שקיבל המדובב במהלך תקופת עבודתו עם המשטרה, בין אם כספיות ובין אם אחרות. כן סבורות הכותבות שראוי כי המשטרה תידרש לאסוף מידע על בעיות שעלו בגרסאות שמסרו המדובבים במהלך פעולתם או בעדותם בבתי המשפט, וכן קביעות של בתי המשפט ביחס למהימנותם. העברת המידע תחייב את המשטרה לשקפות מלאה ביחס להפעלת המדובב ותאפשר למערכת המשפט לבדוק את מהימנות המדובבים ואת שיטות עבודתם.²³¹

הוועדה ממליצה לקבוע כי במסגרת חובתה של התביעה להעמיד לעיון ההגנה את חומר החקירה שנאסף,²³² יש לכלול בחומר אינפורמציה אודות המדובב והפעלתו, וזאת בהתאם לטיב המידע ולרלוונטיות שלו לסוגיות

Jennifer Sutterer, *Snitches Cause Stitches: The Need for Legislative Reform on Jailhouse Informant Testimony* 224 *Laws*, 48 J. LEGIS. 337 (2022).

725 ILL. COMP. STAT. 5/115-21 (2019); CONN. GEN. STAT. § 19-131(1) (2019).

725 ILL. COMP. STAT. § 7, בסעיף 7.

725 ILL. COMP. STAT. § 225, לעיל ה"ש 725, שם.

H.B. 2654(3), 64th Leg., 2016 Reg. Sess. (Wash. 2016).

Revised Provisions Relating to Informants, BDR 14-228 (Nev. 1 Feb. 2023).

(2024) OKLA. STAT. § 2002 22.

ג'יטר גדרון ולרנאו, לעיל ה"ש 65.

חוק סדר הדין הפלילי [נוסח משולב], התשמ"ב-1982, בס"ח 74.

הנדונות בהליך²³³ ובכפוף לדיני החיסיון הרגילים, בדגש על הצורך למנוע את חשיפת זהותו האמיתית של המדובב. אינפורמציה רלוונטית תכלול, ככלל, מידע על השכר שניתן למדובב בתמורה להפעלתו ולעדו; מידע הנוגע לתיקים קודמים שבהם נמצא כי המדובב פעל בניגוד לנהלי המשטרה, וציטוטים מפסקי דין בתיקים קודמים הנוגעים למהימנותו של המדובב, ככל שאלו ידועים לתביעה; ומידע הנוגע לעברו הפלילי של המדובב, ככל שמדובר במדובב שאינו שוטר ובכפוף לחוק המידע הפלילי ותקנת השבים, התשע"ט-2019; והכל, כאמור, בכפוף לכך שלא יהיה בדברים כדי לחשוף את זהות המדובב, בהתאם לדיני החיסיון.

נציגי המשטרה והפרקליטות הבהירו, כי יש צורך במנגנון שיטיב את איסוף המידע אודות המדובבים ואת העברתו מהמשטרה לידי התביעה, על מנת שזו תוכל לבחון את הרלוונטיות שלו לתיק ואת העברתו להגנה כראוי וכמוסכם בהמלצת הוועדה. לפיכך, הוועדה ממליצה כי הפרקליטות תבחן דרכים ליישום ההמלצה, יחד עם משטרת ישראל. הפרקליטות והמשטרה יעדכנו את הוועדה במסקנותיהן בתוך שנה מיום פרסום דוח זה, על מנת שהוועדה תוכל לשקול לעדכן את המלצתה בהתאם, במסגרת הדוח הסופי שתגיש עם סיום עבודתה.

6. המלצות קונקרטיות

(א) קווים מנחים לשימוש במדובבים

- הוועדה סבורה כי השימוש במדובבים הוא כלי חקירה חיוני, אך ממליצה שייעשה בו שימוש במשנה זהירות וככלל, רק בתיקי עבירות פשע חמור.
- הוועדה ממליצה לקבוע במסגרת נהלי המשטרה את האיסור להפעיל מדובבים בתיקים שבהם החשוד הוא אדם עם מוגבלות שכלית, מוגבלות נפשית או אוטיות, או אדם המצוי תחת השפעה ניכרת של חומרים משני-תודעה או של תסמונת גמילה.
- הוועדה ממליצה כי דיבובם של חשודים קטינים ייעשה על ידי שוטר בלבד. במקרים שבהם הודה חשוד קטין בפני מדובב, ממליצה הוועדה לסייג את משקלן של הודאות אלה ולהימנע מלהרשע על בסיסן בהיעדר ראיה חיצונית המסבכת את הנאשם בביצוע העבירה.

(ב) הגבלת משקלה של הודאה בפני מדובב

- הוועדה ממליצה כי הפרת הכללים המומלצים בדוח זה תקבל משקל ממשי בהערכת מהימנות ההודאה, בהתאם לנסיבות העניין.
- הוועדה ממליצה כי ככל שיתברר במשפט שנאשם שהודה בפני מדובב הנו בעל מאפיינים אישיים ואישיותיים אשר עלולים, לפי המחקר המדעי, להגדיל את הסיכון למסירת הודאת שווא בפני חוקרי משטרה, דוגמת מאפיינים סוגסטיביים מסוימים או השתייכות לקבוצה מוחלשת, עובדה זו תילקח בחשבון בהערכת מהימנות הודאתו.

(ג) העדפת השימוש בשוטרים כמדובבים

²³³ כפי שנקבע בפסיקה, הגדרתו של חומר כ"חומר חקירה" מותנית ברלוונטיות שלו להליך הפלילי שבמסגרתו הוא התבקש. ראו, למשל, בש"פ 8252/13 מדינת ישראל נ' שיינר בפסקה 11 (פורסם בנבו, 23.1.2014).

- הוועדה סבורה שככלל, יש עדיפות להפעלתם של שוטרים כמדובבים.
- הוועדה ממליצה שבמקרים שבהם הודה החשוד בפני מדובב שהנו בעל עבר פלילי קודם, ויש צורך בבחינה של מהימנותו של המדובב (למשל, בשל פגמים באיכות התייעוד של פעולת הדיבוב), יהיה לכך משקל בהערכת מהימנות המדובב.
- הוועדה ממליצה כי מדובבים יעברו תדרוך מפורט בטרם יחלו בעבודתם, שיכלול את כלל ההיבטים הצריכים לעניין ואת כללי המותר והאסור ברוח המלצות הוועדה.

(ד) דיבוב "מוכוון-מידע" והימנעות משיטות "מוכוונות-אשם"

- הוועדה ממליצה לאמץ מודל "מוכוון-מידע" להפעלת מדובבים, שבמסגרתו יובהר למדובב, כחלק מההנחיות הניתנות לו, כי מטרת הדיבוב הנה השגת אינפורמציה מהימנה הנוגעת לתיק החקירה, אשר עשויה לקשור את החשוד לעבירה אך עשויה גם לשלול את הקשר שלו לעבירה. במסגרת ההנחיות, יושם דגש על שיטות תשאול שמטרתן יצירת יחסי אמון בין המדובב לחשוד, ויחול איסור על שימוש בשיטות שמטרתן להפעיל לחץ פסיכולוגי על החשוד כדי שימסור הודאה, או ליצור אווירה מאיימת בתא המעצר, או יחסי שליטה בין המדובב לחשוד. בנוסף, תודגש חובת המדובב להימנע מהבניית גרסתו של החשוד או מניסיון לשכנעו בדרכים שונות לאמץ הסבר או מניע לביצוע העבירה שיש בהם לכאורה כדי להקל במצבו המשפטי. כן ראוי להימנע משיטות חקירה אחרות אשר נמצא במחקר כי הן מגדילות את הסיכון להודאות שווא, כגון ניסיון של המדובב לשכנע את החשוד שמצבו המשפטי חמור ושמסירת הודאה היא המוצא היחיד שנותן לו, או לשקר לחשוד כי ידוע לו על קיומן של ראיות מפלילות נגדו.
- במקרים שבהם התנהלותו של המדובב חרגה ממודל זה והנאשם הודה בפניו, סבורה הוועדה כי עובדה זו צריכה לקבל משקל ממשי בהערכת מהימנות ההודאה, בהתאם לנסיבות העניין.

(ה) תנאי ומשך הדיבוב

- הוועדה ממליצה כי משך פעולת הדיבוב ומאפייניה יקבלו משקל בהערכת מהימנות ההודאה, וזאת בשים לב לכלל נסיבות העניין, לרבות תנאי מעצרו של החשוד ומידת הקשר שלו עם העולם החיצון.

(ו) פיקוח ובקרה על הפעלת מדובבים

- בהתאם להצעת משטרת ישראל, הוועדה ממליצה כי תוקם בחוליית המדובבים הארצית יחידה ייעודית, לשם פיקוח על פעולת הדיבוב בזמן אמת. אותם בעלי תפקיד יאיישו באופן בלעדי את עמדת ההאזנה והפיקוח לכל אורך פעולת הדיבוב, יתעדו את פעולת הדיבוב ביומן העמדה ויתריעו בזמן אמת במקרים של סטייה מהנהלים. יומן העמדה ישמש חומר ראיות, בכפוף לדיני החיסיון הרגילים. צוות זה יהיה מנותק מצוות החקירה (לפני, בעת ואחרי ההפעלה) ולא יכיר את פרטי החקירה.
- בהתאם להצעת פרקליטות המדינה, הוועדה ממליצה על הגברת שיתוף הפעולה והבקרה בתחום הפעלת המדובבים בין המשטרה והפרקליטות, באמצעות הקמת פורום מקצועי בתוך הפרקליטות אשר יהיה אחראי על תחום ידע זה. בפורום יהיה נציג בכיר מכל מחוז של הפרקליטות, אשר ישמש גם כסמכות מקצועית בתוך המחוז בתחום המדובבים. הפורום יעמיק את שיתוף הפעולה הקיים עם

המשטרה בתחום זה, יפעל להגברת המידע העובר בין המשטרה והפרקליטות בנוגע להפעלת מדובבים בכלל, ולמקרים שבהם נפלו פגמים בהפעלת מדובב בפרט. הפורום ידווח באופן שוטף למשנה לפרקליט המדינה (עניינים פליליים) ולפי הצורך גם לפרקליט המדינה.

ב. הוועדה ממליצה כי במסגרת הערכת מקצועיותו של מדובב על ידי המשטרה יילקחו בחשבון, בין היתר, גורמים כגון עמידתו של המדובב בנהלי המשטרה או הפרתם, ביקורת שנכתבה בפסיקת בתי המשפט על התנהלותו ככל שזו הובאה לידיעת המשטרה ומקרים שבהם ידוע למשטרה כי הוחלט שלא להגיש כתב אישום בשל פגמים שנפלו בהתנהלותו.

(ז) תיעוד חזותי/קולי של החקירה

- רוב מחברי הוועדה ממליצים כי המשטרה תתעד בתיעוד חזותי-קולי את פעולת הדיבוב במלואה, מרגע המפגש בין החשוד למדובב ועד לסיום פעולת הדיבוב. התיעוד יכלול החזותי-קולי את משך השהות המשותפת הכוללת של החשוד והמדובב יחד בתא, גם בפרקי הזמן שהם אינם משוחחים. תיעוד זה יוגדר כחומר חקירה אך לא יימסר לידי ההגנה, אלא יועמד לעיון ההגנה במשרדי המאשימה בלבד. בעת הצפייה בתיעוד הדיבוב ייאסר על הסניגור לעשות שימוש באמצעי העתקה, צילום או הקלטה. כמו כן ייאסר על הסניגור למסור או לחשוף פרטים שעלולים להביא לחשיפת המדובב או לחשיפת שיטות ואמצעי חקירה. בנוסף לצפייה בתיעוד החזותי-קולי של פעולת הדיבוב במשרדי המאשימה, ההגנה תוכל לקבל לידיה עותק של התיעוד הקולי בלבד, וזאת בדומה למצב כיום.

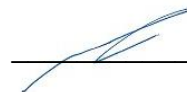
(ח) המידע הנמסר להגנה אודות המדובב והפעלתו

- הוועדה ממליצה לקבוע כי במסגרת חובתה של התביעה להעמיד לעיון ההגנה את חומר החקירה שנאסף, יש לכלול בחומר אינפורמציה אודות המדובב והפעלתו, וזאת בהתאם לטיב המידע ולרלוונטיות שלו לסוגיות הנדונות בהליך ובכפוף לדיני החיסיון הרגילים, בדגש על הצורך למנוע את חשיפת זהותו האמיתית של המדובב. אינפורמציה רלוונטית תכלול, ככלל, מידע על השכר שניתן למדובב בתמורה להפעלתו ולעדו; מידע הנוגע לתיקים קודמים שבהם נמצא כי המדובב פעל בניגוד לנהלי המשטרה וציטוטים מפסקי דין בתיקים קודמים הנוגעים למהימנותו של המדובב, ככל שאלו ידועים לתביעה; ומידע הנוגע לעברו הפלילי של המדובב, ככל שמדובר במדובב שאינו שוטר ובכפוף לחוק המידע הפלילי ותקנת השבים, התשע"ט-2019; והכל, כאמור, בכפוף לכך שלא יהיה בדברים כדי לחשוף את זהות המדובב, בהתאם לדיני החיסיון.
- נציגי המשטרה והפרקליטות הבהירו, כי יש צורך במנגנון שיטיב את איסוף המידע אודות המדובבים ואת העברתו מהמשטרה לידי התביעה, על מנת שזו תוכל לבחון את הרלוונטיות שלו לתיק ואת העברתו להגנה כראוי וכמוסכם בהמלצת הוועדה. לפיכך, הוועדה ממליצה כי הפרקליטות תבחן דרכים ליישום ההמלצה, יחד עם משטרת ישראל. הפרקליטות והמשטרה יעדכנו את הוועדה במסקנותיהן בתוך שנה מיום פרסום דוח זה, על מנת שהוועדה תוכל לשקול לעדכן את המלצתה בהתאם, במסגרת הדוח הסופי שתגיש עם סיום עבודתה.

פרופ' אורן גזל-אייל

סגן יושב ראש הוועדה

השופט (בדימוס) פרופ' יורם דנציגר

יושב ראש הוועדה

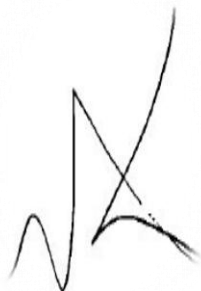
תנ"צ דדו זמיר

רח"ט תביעות במשטרת ישראל

עו"ד עמית איסמן

פרקליט המדינה

עו"ד ענת מיסד-כנען

הסניגורית הציבורית הארצית

עו"ד ציון אמיר

תנ"צ יואב תלם
סגן ראש אה"מ
מ.א. 1061159

תנ"צ יואב תלם

סגן ראש אגף המודיעין והחקירות היוצא,

משטרת ישראל

עו"ד גבריאלה פיסמן

ראשת אשכול סמכויות שלטוניות,

המחלקה הפלילית, ייעוץ וחקיקה, משרד המשפטים